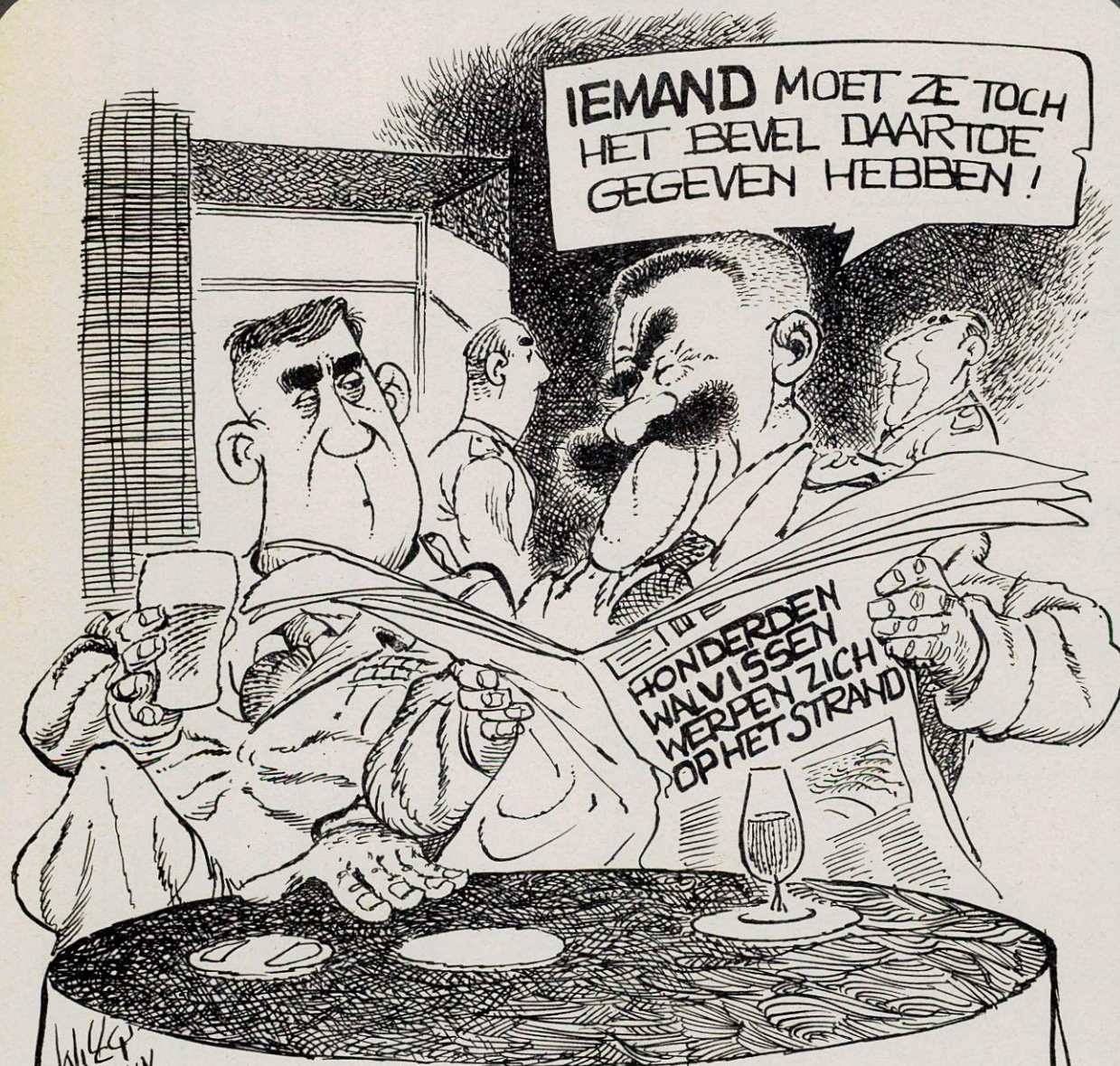

EGO

JANUARI 1983

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

Humanistisch Opleidings Instituut
Ridderstraat 42 - Postbus 278
4100 AG Culemborg · Tel. 03450 - 2630

EGO

MAANDBLAD VAN DE
DIENST HUMANISTISCHE
GEESTELIJKE VERZORGING
IN DE KRIJGSMACHT

nr. 1 – januari 1983
22e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Wim Heij (voorzitter),
Jacques van den Blink (sekretaris),
Frank Spoelstra (eindredakteur),
Klazien van Brandwijk, Hans Schonk

Adres red. en admin.:

Bureau hoofdraadsman
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist.
Tel. 03404-14436.

Vaste medewerkers:

Seine van de Belt, Bert Brounts,
Adriaan Bijl, Theo Carree, Anton
Constandse, Sietse van der Hoek,
Ruud Janssen, Jan Kooijman, Willy
Lohmann, Frits Maas, Leo van
Opzeeland, Rien Robijns, Adriaan
Soeterbroek, Jan Stooft, Frans
Wermer, Koos van de Wetering,
Hans van Wissen.

Vormgeving:

Joop van Rossum/Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

„Bird lives”	2
Over gehoorzaamheid en discipline	4
Het geweldige van boksen	8
Humanisme	10
Whose life is it anyway?	11
Film in 't kort	12
Berichten	14
Wat niet mocht ...	15
Johan Jongkind	18
Boeken/bladen/brochures	21
EGO-puzzle	23

„Bird lives”

De dood van de altsaxofonisten Art Pepper en Sonny Stitt deze zomer leidde ook dit keer weer tot een aantal in memoriams in tijdschriften en op de radio. En voor de zoveelste maal kon men weer lezen en horen dat beide musici de invloed van Charlie Parker, bijgenaamd „Bird”, nooit helemaal of helemaal niet uit hun spel hadden weten te bannen. De uitdrukking „Bird lives”, afkomstig van de biografie, die Ross Russell over Parker schreef, werd ook weer eens gebruikt en naar aanleiding van een en ander leek het mij aardig om aan de hand van de jazzgeschiedenis eens na te gaan welke musici deze term levend hielden en nog steeds houden.

Parkersyndroom

Zonder Art Pepper tekort te willen doen, was het toch de dood van Sonny Stitt, die mij tot het schrijven van dit verhaal aanzette.

Deze musicus, die in juli op 58-jarige leeftijd stierf, heeft eigenlijk zijn hele muzikale leven last gehad van een soort Parkersyndroom.

Sonny, die 4 jaar jonger was dan Bird, heeft altijd beweerd, dat hij al zo speelde, voor hij Charlie Parker ooit gehoord had. Iets, wat natuurlijk nooit na te gaan is.

Het is echter een feit, dat Parker en Stitt griezelig veel op elkaar leken en terwijl Parker volkomen terecht als genie de jazzgeschiedenis in ging, werd Sonny Stitt volkomen onterecht als Parkerimitator beschouwd. Stitt leed hier zo onder, dat hij naar de tenorsax switchte en zelfs eens zei, nooit meer alt te zullen spelen, zolang Parker leefde.

Door de veel te vroege dood van Parker in 1955 hoefde Sonny zijn alt niet al te lang te laten liggen en sinds de vijftiger jaren heeft hij dan ook vele platen gemaakt, waarop hij zowel alt als tenor speelt. Het is niet mijn bedoeling om in dit bestek de hele carrière van Stitt te beschrijven. Daar is later misschien nog wel eens gelegenheid voor. Voor dit moment wil ik volstaan met te benadrukken, dat Stitt een weergaloos musicus was met een prachtige toon op beide saxen. Helaas waren zijn platen niet altijd even geslaagd, maar de l.p. „Personal Appearance” op Verve MV 2541 kan ik iedereen aanbevelen als misschien wel de beste, die hij ooit maakte.

De toon van Bird

Behalve Stitt beïnvloedde Parker nog veel meer musici en als ik enkele van de anderen eens onder de loupe neem, dan valt het op, dat het vooral de toon van Bird was, die we overal herkennen. Charlie Parker wordt als grondlegger van de Bebop be-

schouwd en men bedoelt daar dan mee, dat hij de jazz vooral op het gebied van de harmonieën vernieuwde. Minstens zo revolutionair was echter het geluid, dat hij uit zijn alt haalde. Voor de oorlog kende de jazz al een aantal fameuze artiesten, zoals Benny Carter, Johnny Hodges en Willie Smith. Deze musici bespeelden het instrument met een fluwelen toon en het nodige vibrato. Wanneer we Parker daarmee vergelijken, dan krijgen we dezelfde tegenstelling die we later bij bijv. Stan Getz en John Coltrane aantreffen.

Parker speelde bikkelhoud, zonder enig vibrato en hij bereikte dit door o.a. van een zeer zwaar riet gebruik te maken. Op deze manier zijn de begrippen een echte Parkertoon of -alt in de wereld gekomen en maar weinig altsaxofonisten hebben aan deze invloed weten te ontkomen. Trouwens, de meesten van hen wilden dit ook niet eens, want Parker's toon werd en wordt nog steeds als ideaal beschouwd.

Van de vele altisten, die de stijl van Parker aanhielden, zoals Lou Donaldson, Jackie Mc. Lean, Gigi Gryce en Ernie Henry, zijn er twee, die naar mijn mening boven de anderen uitsteken, nl. Cannonball Adderley en Phil Woods.

Adderley

Julian „Cannonball” Adderley kwam in 1955 vanuit Florida naar New York en maakte gelijk grote indruk. Ook hij kreeg natuurlijk van de critici te horen, dat hij een tweede Parker was, terwijl anderen hem na enige tijd weer verweten, dat hij toch niet echt de nieuwe „Bird” was. Maar Julian wilde dat ook helemaal niet, want hij wilde vooral zichzelf zijn, hoewel ook hij, gezien zijn toon, best wist, dat er ene Charlie Parker bestaan had. Toch heeft Cannonball meer vibrato in zijn spel dan Parker en vooral in ballads valt de rhapsodische stijl van

EGO: vatbaar vooral voor
rede

Charlie „Bird” Parker

ijv. Hodges te herkennen. Als lid van het Miles Davis sextet werd Adderley wereldberoemd, hoewel critici hem in vergelijking met Coltrane minder diepgang in zijn spel vonden hebben. We moeten echter wel beseffen, dat de jazzwereld in die tijd in twee kampen verdeeld was, nl. de Hardbop – of Eastcoast aanhangers en de Westcoastadepten. De aanhangers van deze laatste stijl vonden de alten van Adderley, McLean enz. maar schreeuwerig en hard, hoewel hun eigen favorieten als Art Pepper en Bud Shank wel degelijk ook door Parker beïnvloed waren. Zij overgoten het geheel echter met een intellectueel sausje en droegen daardoor ook nog ongewild bij tot een soort blank-zwart tegenstelling.

Cannonball profiteerde echter van zijn periode bij Miles door, na het verlaten van het sextet, met zijn groep een eigen groep te beginnen, waarmee hij enkele jaren veel succes had. Toen de jazz het in de jaren zestig en begin zeventig erg moeilijk had, paste Adderley zich aan door met zijn groep „modieuzere” muziek te gaan maken, hetgeen o.a. tot een uiterst matig concert in de Rotterdamse Doelen leidde. Door zijn te vroege dood in 1975 kon Adderley niet meer profiteren van de opleving, die de bop daarna weer kende. Goede platen van Adderley zijn o.a. „Something Else” met Miles Davis op Blue Note 1595 en „Cannonball Takes Charge” op Riverside 12-303. Julian Adderley zal in de herinnering voortleven als een in alle opzichten groot musicus, die evenals Stitt veel

meer was dan een simpele Parker-volgeling.

Phil Woods

Phil Woods vestigde zich in 1954 in New York op 22-jarige leeftijd. Hij studeerde op Juilliard en kreeg tevens lessen van niemand minder dan Lennie Tristano. Wanneer we dan denken aan die andere Tristanopupil Lee Konitz, die in die jaren een zeer abstracte manier van spelen had en o.a. solist bij Stan Kenton was, dan is het des te opmerkelijker dat de jonge en „blanke” Phil Woods zich als een absolute Parkervolgeling ontpopte. Ook bij Woods valt onmiddellijk de knallende toon op, die hij uit zijn alt haalt. Wanneer we echter opnamen van Phil Woods uit de vijftiger jaren vergelijken met zijn huidige platen, dan valt er toch wel een groot verschil te bespeuren.

In zijn jonge jaren kende Phil maar één motto: snel en hard, terwijl hij in langzame stukken weinig genuanceerd speelde. Maar hij ontwikkelde zich opmerkelijk vlug en toonde al heel snel aan, dat zijn potentieel enorm was.

Phil Woods speelde met teveel musici om ze allemaal te kunnen noemen, terwijl hij tevens een graag geziene gast in allerlei big bands was. Hij speelde o.a. bij Quincy Jones en ook Oliver Nelson deed graag een beroep op hem.

In 1968 vestigde Phil zich in Europa en met zijn nieuwe groep de European Rhythm Machine probeerde hij net als Adderley een aantal nieuwe dingen uit, die niet allemaal even ge-

slaagd waren. In tegenstelling tot Cannonball kon Phil Woods optimaal profijt trekken van de jazzrevival en de laatste jaren heeft hij bij plaatopnamen en concerten een dermate grote indruk gemaakt, dat vele musici en critici hem als de beste saxofonist beschouwen.

Vergeleken met zijn beginjaren speelt Phil nu veel gevarieerder en hij haalt uit zijn instrument de meest onmogelijke dingen! De Parkertoon is echter gebleven en wat dat betreft, kunnen we dus inderdaad zeggen, dat „Bird” nog steeds leeft. Van de vele platen, die Woods maakte, zou ik uit zijn jonge jaren het verzamelalbum „Altology” op Prestige P-24065 willen aanbevelen, terwijl van zijn laatste platen „Three for all” op Enja 3081 een klasse apart is.

Opvolgers

Zijn er nu nog jonge musici, die de traditie van Parker voortzetten? Het antwoord moet bevestigend luiden en ik denk daarbij in de eerste plaats aan Richie Cole, die enkele jaren geleden op één van de Larenfestivals voor een sensatie zorgde. Hij trad toen op met de op zo tragische wijze om het leven gekomen Eddie Jefferson en verbaasde iedereen met zijn voortreffelijke soli. Natuurlijk droeg het repertoire van Jefferson daartoe bij, want deze placht de chorussen van Parker letterlijk na te zingen, waarbij hij eigen teksten maakte. Dat Richie Cole werkelijk een groot talent is bewijst de plaat „Side by side” op Muse 5237, die hij samen met Phil Woods maakte. Hij weet zich naast Woods voortreffelijk staande te houden en ik hoop, dat hij de kans zal krijgen nog vele platen te maken.

Men zou uit dit stuk de indruk kunnen krijgen, dat alle altsaxofonisten in de moderne jazz Parkerepigonen zijn of zijn geweest, maar dan wil ik toch graag wijzen op een man als Paul Desmond. Deze ook al veel te vroeg gestorven musicus ontwikkelde een volstrekt eigen stijl met een prachtige toon en een zeer lyrische improvisatietechniek. Hij toonde aan, dat de invloed van Parker niet altijd overheersend hoeft te zijn.

Het staat echter wel vast, dat Charlie Parker voor de hele jazz en speciaal voor vele altsaxofonisten altijd de inspiratiebron zal blijven, zodat de term „Bird lives” ook in de toekomst nog veel te horen en te lezen zal zijn.

Theo Carree

„Hier gaat 't niet democratisch, doe je niets van harte”

Over gehoorzaamheid en discipline in de krijgsmacht

Cor Deegelink, Hans Spruyt, Peter Bos en Reitse Dijkstra, alle vier in opleiding op de Frederik Hendrikkazerne in Vught (genie), hadden zin om mee te doen aan een gesprek over gehoorzaamheid en discipline in het leger.

Op een avond, nadat de chinese kok onze magen goed heeft verzorgd, vergelijken we de burgersamenleving met het leger.

We, dat zijn de genoemde vier en raadsman Wim Reinders, die het gesprek voor EGO optekende. Elk van hen vindt dat je in dienst méér moet gehoorzamen dan in de burgersamenleving. Volgens Peter is dat om orde op zaken te houden, zodat het geen grote puinhoop wordt. Reitse: „Je zit hier met 20-30 man. Als je dan een geintje uithaalt wordt het een chaos. Je hebt hier constant iemand boven je. Dat is waar je werkt niet zo. Hier is dat wel nodig met zoveel mensen bij elkaar; dat is op het werk ook zo, maar daar gebeurt het democratisch. Als ik het daar niet eens ben met de baas, vecht ik het tot het laatst toe uit. Maar hier hoef je niet te denken. Ze zeggen het ook: wij denken wel voor je. Hier gaat het niet democratisch, hier doe je dingen niet voor je plezier, niet van harte.”

Cor: „Ik heb gevaren en dan dronk je 's avonds met de kapitein een potje bier. De sergeants hier houden er niet van om met de soldaten om te gaan. Alle rangen zijn heel erg gescheiden”

Strengere regels

We constateren dat er strengere regels zijn, omdat niemand er vrijwillig zit en 't liefst meteen zou vertrekken. Cor: „Ik wordt op den duur agressief

van al die dingen die volgens de regeltjes moeten gebeuren. Ze verwachten teveel van je; ze maken enorm veel ophef van één knopie. Dat irriteert me”

Reitse: „Het kan er bij mij ook niet in, dat je in de houding moet springen en zeggen: soldaat Reitse Dijkstra meldt zich. Ergens anders klopt je aan en ga je gewoon naar binnen. Dat is hier gewoon machtsvertoon: ze willen je laten merken dat ze je meerdere zijn.”

Cor: „Ik kan me niet voorstellen dat een jongen zoals ik in het leger zou gaan als beroeps om dat soort dingen te doen. Volgens mij zijn dat figuurtjes die ervan houden soldaten te kleineren. Ik zou nooit bevelen willen geven aan jongens die ongeveer net zo oud zijn als ik.”

We gaan eens na of die regels nu allemaal nodig zijn.

Niet allemaal, vindt Reitse.

Cor vindt dat je het in de houding staan op het appèl 's ochtends gewoon moet doen, anders wordt het een zootje. Zoiets hoort bij het leger. Je kunt er niet aan beginnen om tegen een sergeant te zeggen: Bekijk het maar, als die je ergens een opdracht voor geeft. Die regels zijn er om de figuren die van huis uit nogal gemakkelijk zijn ook te laten meedoen met de andere jongens.

Hans is van mening dat die regels er ook voor moeten zorgen dat het leger een beetje netjes overkomt naar de burgermaatschappij. Een hoop jongelui, die thuis maar een beetje hebben aangerommeld en konden doen wat ze wilden, hebben wel wat discipline nodig.

Volgens Reitse helpt dat geen reet in de burgermaatschappij, die discipline. Het gaat er in het leger alleen om dat ze een goed soldaat van je willen maken. „Dat hopen ze hier van mij te maken en dat zal er op 't laatst ook wel van komen.”

Gehoorzamen... tot het uiterste?

We praten door over de gehoorzaamheid die van de soldaat wordt verwacht. Het dunne boekje van de krijgstucht wordt er zelfs bijgehaald en daar vinden we de zin: Ondergeschiktheid is de ziel van de militaire dienst.

Waarom is die gehoorzaamheid dan zo nodig in het leger? Voor als het oorlog is, wordt er gezegd. Iemand die dan niet gehoorzaamt en wegloopt, die mag wel doodgeschoten worden, vinden ze ieder, want zo iemand laat zijn makkers in de steek. Gehoorzaamheid tot het alleruiterste dus. Zo'n figuur had van tevoren maar moeten weigeren het leger in te gaan.

Maar als we verder praten, blijkt dat daar alles toch niet mee is gezegd. Gehoorzaamheid heeft ook z'n grenzen. Als een generaal honderd man opoffert in de strijd, dan is dat een hachelijke zaak. Dan wordt het heel wat moeilijker om te zeggen dat je een wegloper maar moet doodschieten. Want wie zou, als hij wist dat hij de dood in werd gestuurd, er niet over denken om weg te lopen?

Op welk moment zeg je: tot hier gehoorzaam ik en niet verder? De meesten hebben zo'n moment in het leger niet meegemaakt en het is moeilijk om je situaties voor te stellen die misschien nooit voorkomen. Peter had eens van een sergeant de opdracht gekregen om door de blubber te tijgeren, nadat hij samen met enkele anderen kwistig met blubber had gegooid toen ze zich moesten camoufleren. Peter zei: Daar begin ik niet aan, en liep weg. De sergeant drong niet aan en zei: Maar je houdt wel op. Ze begonnen toch weer te gooien en toen moest hij toch tijgeren. Dat deed hij tot aan de blubber.

Reitse, Hans en Cor, drie van de vier deelnemers aan het gesprek

Van beide kanten gein, vond Peter.

Krijgstucht

Maar toch werd er volgens Reitse wel met krijgstucht gedreigd. Dan kom je terecht bij de vraag wat voor zinnige en onzinnige dingen je in het leger doet, hoeveel tijd er gevuld moet worden en hoe de sergeants de soldaten dan nog in het gareel kunnen houden zonder op hun strepen te gaan staan en zonder de krijgstucht erbij te halen. Al zeg je soms weinig, sommigen zijn zo fanatiek dat ze met een rapport dreigen als je tegen hun woorden ingaat.

Reitse bekijkt alles van een afstand, houdt zich rustig, neemt veel met een korreltje zout, maar pikt niet alles. Zo werd er eens gezegd: „Je komt zeker uit het Noorden, daar zijn ze allemaal zo stom.” Een sergeant zei toen: „Ze zeggen tegenwoordig niet meer domme Fries, want dat domme is al vanzelfsprekend. Ze zeggen nu alleen nog maar: Fries.”

Reitse zei: „Ik zei: ik ben niet dom, ik ben gewoon op een verkeerd onderdeel geplaatst en zo zijn er nog een paar mensen die verkeerd geplaatst zijn. En toen keek ik met een scheef oogje naar de sergeant en die andere vent. En dat voelden ze wel, tenminste, dat hoop ik wel. Ik ben niet te beroerd om m'n mond open te doen als dat nodig is. Maar je moet niet willen opvallen, want dan pakken ze je.”

Hans is het daar mee eens: „Ze verwachten dat je goed bent in de lessen, maar als je alles weet en goed doet, dan deug je ook weer niet, vooral als je sommige dingen beter weet of je kunt dan de sergeant. Als ze woorden als klootvool tegen je gebruiken en je zegt iets grofs terug, dan hebben ze de pik op je in. Je

Reitse merkt op dat de meeste jongens meelachen als er iemand in de zeik wordt gedrukt. „Ze moeten zo'n sergeant laten merken dat ze 'm niet mogen wanneer hij iemand voor z'n eigen geintjes misbruikt.”

Naast geweer liggen

We komen via een voorval nog eens terecht bij de vraag wanneer je wel of niet gehoorzaamt. Reitse hoorde eens een grote bons op de appèlplaats en toen hij even later keek, zag hij een soldaat naast z'n geweer gaan liggen. Dat zou hij nooit doen: naast z'n geweer liggen als dat was gevallen. „Ik laat mezelf niet voor schut zetten op zo'n manier. Dat heeft niets met de opleiding te maken.”

Cor zou het wel doen; als hij dat niet zou doen, zou hij daar steeds verder mee gaan en de pispaal worden voor z'n hele diensttijd. Toch zou hij gemakkelijker z'n schoenen gaan poetsen als daar een vlekje op zit dan naast zijn geweer gaan liggen. Vaak kun je er niks tegen doen; je moet wel, zegt hij, want een kaderlid heeft volgens de krijgstuicht alle macht over de soldaten.

Je verzetten tegen de onredelijkheid kan ertoe leiden dat ze je in je verdere diensttijd voor elk dingetje pakken, en dat heeft Hans er niet voor over. Hij zou naast z'n geweer gaan liggen om verdere narigheid te voorkomen.

Peter zou dat ook doen.

Cor wordt van binnen wel agressief als hij dat zou doen, hij zou dat op potten en een paar maanden later kan door een lullig dingetje alles weer boven komen en op dat moment, bij zo'n uitbarsting, is hij wel de lul, vindt hij.

Peter: „Je kunt maar beter gaan liggen en denken: stik de moord, en later ga je weer staan en doe je gewoon weer mee. Als je niet laat merken dat je de pest in hebt, denkt die sergeant dat je er schijt aan hebt en laat ie je verder wel met rust. Anders neemt ie je vaker te grazen.”

Reitse: „Maar als je weigert te gaan liggen, staat die sergeant volledig voor schut. En als hij dat weet, past hij de volgende keer wel op voor mij.” Daar verschillen de meningen over. Peter denkt dat je dubbel teruggepakkt wordt. Hans zegt dat de sergeant wel weet dat je als soldaat toch aan het korste eind trekt. Maar Reitse blijft bij het standpunt dat zo'n sergeant de volgende keer wel voorzichtig is.

Weigeren

Wat gebeurt er als je zou weigeren? „Dan word je op rapport geslingerd. Dan weet je dat je 99% tegen je hebt”, zegt Hans. „Degene die je rapporteert komt met verhalen over je en die verhalen zijn wel zo dat ze hem geloven, ook al klopt daar niets van. Als je daar tegen in wilt gaan, Moet je 't met het hele peloton doen

en dat lukt bij ons nooit”, zegt Cor, „Want 80% procent bestaat uit droppies: die doen alles wat er gezegd wordt, echte slijmballen.”

Cor: „Ook al heb je gelijk, je kunt beter je mond houden. Er is ons nooit goed uitgelegd wat de gevolgen zijn van een weigering. Stel dat ik gelijk krijg, wat krijgt dan degene die me het bevel heeft gegeven? Dat houdt volgens mij niet veel in, want de volgende keer pakt ie me nog harder. Ik voel mezelf helemaal machteloos; Ze houden elkaar de hand boven het hoofd. Het zou voor mij een hele opluchting zijn als ik zie dat het gevolgen heeft dat ik gelijk heb. Een kaderlid zal nooit in het bijzijn van het hele peloton een berisping krijgen. Als ie iets tegen mij zegt, staat wel 't hele peloton erbij: dat is het hele verschil.”

Iemand begint over gras eten op bevel; iedereen zou dat weigeren. Toch leven er twijfels of je achteraf gelijk zou krijgen in je weigering. Want wat gebeurt er, als er wordt gezegd dat het een kwestie van overleven is? Maar dan kun je ook een oefening bedenken, waarbij een deel van je eigen peloton tot vijanden verklaard wordt en dat het er om gaat: wie het eerst met de bajonet steekt heeft de meeste kans om te overleven. Zo kun je ook een slecht kaderlid uitschakelen, omdat je dan meer kans hebt om te overleven.

Uit dit soort argumenten blijkt wel dat je niet alles voor zoete koek hoeft te slikken.

Wanneer we zo'n anderhalf uur gespraat hebben, vinden we dat er genoeg is gezegd. Cor, Hans en Peter besluiten het gesprek met de opmerking, dat ze wel beïnvloed zijn door Reitse's standpunt om niet op bevel naast z'n geweer te gaan liggen. Als je zo samen praat, steek je best nog wat van elkaar op, is hun mening.

Wim Reinders

raadsman: harthorend

De Brede Maatschappelijke Discussie

Kernenergie

De Brede Maatschappelijke Discussie over onze toekomstige energievoorziening is nog steeds in volle gang en het Nederlandse bedrijfsleven weet daarbij wat het te doen staat: hartgrondig klagen over onze hoge electriciteitsstarieven, waardoor men in de concurrentiestrijd met het buitenland bijna bezwijkt én vervolgens met trillende vingers wijzen op de zegeningen van kernenergie, die datzelfde buitenland zoveel voordeel bezorgt.

Simpele argumenten

Tijdens hoorzittingen dit jaar in het kader van de BMD lag het voor onze ondernemers vrij simpel. Allereerst lieten ze een paar wetenschappers opdraven om te vertellen dat kernenergie lang niet zo gevaarlijk is als menigee in ons land aannam. Prof. dr. G. W. Barendsen, directeur van het Radiobiologisch Instituut van het TNO noemde het gevaar, dat verbonden was aan kernafval, „een mug” in vergelijking met de gevaren van het afval van kolenstook. En prof. dr. F. H. Sobels uit Leiden, specialist op het gebied van de stralengenetica, achtte de risico's van kerncentrales „eigenlijk te verwaarlozen”, evenals trouwens het aantal erfelijke afwijkingen als gevolg van de toepassing van kernenergie. Pats die zat.

Hun tweede argument was vervolgens het in het doel trappen van een voorzet, die de toenmalige minister van Economische Zaken Terlouw in een commissievergadering in de Tweede Kamer had gegeven. Jaarlijks, zo betoogde de bewindsman daar, betaalt de Nederlandse industrie één miljard gulden meer dan de Westduitse aan electriciteitskosten: vier cent per kilowattuur om precies te zijn en dat op een totaal Nederlands industrieel verbruik van 25 miljard kilowattuur. Het verschil met het Franse bedrijfsleven was nog groter: anderhalf miljoen gulden. Maar die landen gebruiken nu eenmaal meer kernenergie, aldus de minister en de ondernemers zeiden het hem zegevierend na tijdens de hoorzittingen. Klopt het echter allemaal wel?

Verschillen met buitenland

Dat kernenergie in ons land minder wordt ingezet dan in ons omringende landen is wel een feit. Volgens het Statistisch Bureau van de EEG zijn die verschillen zelfs groot. Zo bedroeg in West-Duitsland in 1981 het aandeel van kernenergie in de hele electriciteitsopwekking 14,3 percent. In Frankrijk was dat cijfer 37,7 percent, in Engeland 12,7 en in België

25,5 percent. Daartegenover stond Nederland met een aandeel van 5,7 percent per jaar. Dat de tarieven voor de grootverbruikers in Nederland op het eerste gezicht hoger zijn is ook waar. Over de hoogte van dat prijsverschil bestaat overigens al jaren een hardnekkig verschil van mening.

Ex-minister Terlouw noemde tijdens de commissievergadering verschillen van vier cent per kilowattuur met Duitsland en van zes cent met Frankrijk. Maar volgens de Vereniging van Exploitanten van Electriciteitsbedrijven in Nederland (VEEN) betaalde de grootindustrie in 1981 13 cent per kilowattuur in ons land tegen 11 cent in Duitsland en 9,5 cent in Frankrijk. Gemiddeld is het buitenland 2 cent goedkoper, aldus de VEEN.

Dat cijfer werd overigens prompt bestreden door het zogeheten Samenwerkingsverband Industriële Grootafnemers van Energie (SIGE). Deze club becijferde het verschil op niet minder dan zes cent. Maar volgens de Europese Commissie in Brussel is het allemaal min of meer natte-vingerwerk. Het is niet goed na te gaan hoe groot precies de verschillen zijn met het buitenland, omdat in het bijzonder de zeer grote verbruikers niet bereid zijn alle gegevens over de gemiddelde kosten van energie te publiceren. Bovendien spelen allerlei factoren mee, die een prijsvergelijking moeilijk maken. Over West-Duitsland is bijvoorbeeld bekend dat in het verleden zeer lage tarieven voor de industrie onder meer in het Ruhrgebied werden berekend. Maar die tarieven werden zo laag, omdat belangrijke industrieën dreigden met plannen om zelf electriciteit op te gaan wekken, als de electriciteitsbedrijven geen concurrerende prijzen zouden kunnen aanbieden. Die bedrijven gingen daarvoor door de knieën en brachten minder in rekening. „Maar die lage tarieven hadden in het geheel niets te maken met de aanwezigheid van kernenergie,” aldus de Groningse econometrist drs. Herman Damveld, die een studie maakte van de werke-

lijke kosten van kernenergie in de ons omringende landen en tot deze conclusie kwam: kernenergie in landen als Duitsland, Engeland en Frankrijk is helemaal niet goedkoper dan onze conventionele energie.

Prijzen voor verbruikers

Verder is het in Duitsland zo dat de tariefstructuren heel anders in elkaar zitten dan in Nederland. De kleinverbruiker betaalt daar beduidend meer dan in ons land. Toen bijvoorbeeld één kubieke meter aardgas in Nederland in 1980 nog geen 40 cent kostte moest de gewone consument in Duitsland al tussen de 50 en 63 cent betalen, al naar gelang de bereikbaarheid van de aansluitpunten. Door de kleine verbruiker derhalve meer te laten betalen konden de grootverbruikers een lager tarief krijgen. „Dat is een bepaalde politiek, maar die staat alweer los van de kernenergie,” aldus Damveld. Over de prijs van kernenergie twisten overigens de Duitse deskundigen volop. De bouwer van de Westduitse kerncentrales, Kraftwerk Union, rekent enorm naar zich toe: ongeveer 10 cent per kilowattuur. Maar twee wetenschappers, C. Clausen en J. Franke, kwamen in 1979 in een boek over de stroomkosten in kerncentrales uit op 15 cent per kilowattuur. Volgens deze auteurs is kernenergie daardoor veel duurder dan electriciteit uit kolen.

Toen de Nederlandse werkgevers tijdens de BMD de geneugten van kernenergie schetsten, haalden ze vooral Duitsland en Frankrijk aan. Volgens drs. Damveld was het „zeer vreemd” dat Engeland bij alle berekeningen steeds maar werd vergeten. Engeland heeft immers 33 kerncentrales, terwijl er 30 in Frankrijk en 11 in Duitsland staan. Werd Engeland evenwel „vergeten”, omdat de prijzen voor zeer grote verbruikers van kernenergie daar betrekkelijk hoog zijn?

Uit een studie van het Engelse Committee for the Study of the Economics of Nuclear Energy blijkt namelijk, dat de werkelijke kosten van de electriciteit uit de Engelse kerncentrales worden onderschat: kernenergie is volgens deze studie 30 tot 50 percent duurder dan electriciteit uit kolen. De prijs is 13 tot 14 cent per kilowattuur, ook al meer dan de Nederlandse industrie moet neerleggen. „En de werkelijke cijfers in Frankrijk geven al geen ander beeld,” aldus Damveld. In 1979 betaalden de grootverbruikers daar 6,7 cent per kilowattuur volgens het jaarverslag van het nationale Franse electriciteitsbedrijf. Dat was een fooi, zo berekend vervolgens de wetenschappers P. Bunyard en E. Goldsmith in een artikel in Ecologist in december 1981: de kosten van de electriciteit bedroegen namelijk 9,4 cent per kilowattuur. De grote gebruikers betaalden dus beduidend minder dan de opwekkingskosten.

Afwenteling van de kosten

Damveld ploos evenwel na dat die kosten zeer laag zijn geschat. In Frankrijk worden namelijk lang niet alle kosten vermeld. Volgens het financieel jaarverslag van de Franse electriciteitsmaatschappij draagt de overheid jaarlijks 850 miljoen gulden bij aan leningen en kapitaalscheningen. Over het geleende geld hoeft tot 1985 geen rente betaald te worden. Verder hoeft men geen verzekeringspremies te betalen voor wettelijke aansprakelijkheid bij ongevallen. En vervolgens is er ook geen geld uitgetrokken voor de opslag van kernafval, omdat de staat die opslag betaalt. En pas in 1979 werd wat geld gereserveerd voor de ontmanteling van de kerncentrales.

Wanneer al die kosten doorberekend zouden worden zou de electriciteit uit de Franse kerncentrales zeker tweemaal zo duur worden: zo'n 13,4 cent per kilowattuur. Alweer niet goedkoper dan de Nederlandse industrie betaalt. Alleen is het zo dat in Frankrijk de kosten worden afgewenteld op de belastingbetalers en in Nederland niet. En dat gebeurt ook in Duitsland en Engeland. „Dat de in het buitenland doorberekende prijzen lager uitvallen komt dan ook omdat een deel van de kosten wordt afgewenteld op de bevolking en een ander deel op de toekomst,” zegt

Herman Damveld. „We kunnen ervan uitgaan dat het slechts gezichtsbedrog is dat de huidige kerncentrales in het buitenland goedkope stroom opleveren. In werkelijkheid zijn de kosten van kernelectriciteit zelfs hoger dan stroom uit andere bron.”

Nederland versluiert ook kosten

In Nederland worden de werkelijke kosten van de kernenergie overigens ook versluiert. Begin dit jaar rekende de minister Terlouw de Tweede Kamer voor dat Nederlandse kernenergie uit de centrales van Borssele en Dodewaard in 1982 ongeveer 7,5 cent per kilowattuur goedkoper zou zijn dan de stroom uit andere (conventionele) centrales. Hij baseerde zich bij die uitspraak op de berekeningsmodellen van de voor Borssele verantwoordelijke Provinciale Zeeuwse Electriciteitsmaatschappij (PZEM). Volgens de begroting 1982 van de PZEM waren de kosten van de stroom van de Borssele kerncentrale in 1980 4,4 cent per kilowattuur. Dat was toen ruim acht cent per kilowattuur minder dan de Nederlandse industrie gemiddeld aan energie moest betalen. Maar alweer: was dat een reële cijfer?

Bij het narekenen van de verschillende kostenposten kwam Damveld

op heel andere getallen uit. In het cijferwerk van de PZEM werd namelijk geen rekening gehouden met bijvoorbeeld de hoge kosten voor de opslag van het radioactief afval. Bovendien waren volgens hem de ontmantelingskosten van de centrale en de bedienings- en onderhoudskosten veel te laag in de begroting gezet. Toen hij die cijfers wel doorberekende kwam hij uiteindelijk uit op een werkelijke kostprijs van 12,5 à 13 cent per kilowattuur in dat jaar: niet goedkoper dan de conventionele stroomprijzen voor de industrie.

Het wachten is nu op de uitslag van de Brede Maatschappelijke Discussie. En het is daarbij de vraag, of de ballon van de goedkope kernenergieprijzen daar ook in zal worden doorgeprikt.

minimumloner: betalisan

Het geweldige van boksen

Zelden is een sportevenement in Nederland met zo veel bombarie begeleid als het Europese titelgevecht tussen de bokkers Rudy Koopmans en Alex Blanchard. Twee Nederlanders: bij voorbaat stond dus een Nederlandse overwinning vast. Om bevrediging van latente nationalistische gevoelens kan het niet gegaan zijn. Waar ging het dan wel om?

In de kranten, die het wisten en weten, werd gesuggereerd, dat er nog iets vreselijks aan de hand was dan nationale trots, namelijk een soort stammenoorlog tussen Rotterdam en Amsterdam. Koopmans is weliswaar in het geheel geen Rotterdam, maar vermoedelijk omdat hij reeds eerdere malen Ahoy tot zijn paleis maakte sloten de Rotterdammers hem in de armen. Gezien zijn teint komt Blanchard oorspronkelijk evenmin uit Amsterdam, maar des te aardiger van de Amsterdammers is het wellicht om hem toch als zodanig in te lijven.

Amsterdam – Rotterdam?

Het doet er weinig toe waar iemand vandaan komt. Verwonderlijker is, dat klaarblijkelijk nog steeds een rivaliteit bestaat tussen Rotterdam en Amsterdam, zoals twee weken later misschien ook viel op te maken uit het weer eens volle Feyenoordstadion, toen Ajax daar op bezoek kwam. Zelf verkeerde ik in de veronderstelling, dat het om een vermeende stadscontroversie ging en dat de Amsterdam-Rotterdamse twisten tot een ver verleden behoorden. Wat een onzin immers om dit soort tegenstellingen levend te houden. Maar de kranten speelden er lustig op in, wakkerden het plaatselijke chauvinisme tot stormkracht aan en creëerden een sfeer, waarin de een de ander definitief mores zou leren. De bokkers zelf speelden het spel tot in de kleinste details mee. Hun belang bij de stammenoorlog was dan ook van voornamelijk financiële aard. Hoe sneller Ahoy uitverkocht zou raken, des te beter het zou zijn. Toen dat dan ook eenmaal het geval bleek, had met name Blanchard niet bijster veel behoefte meer om geïnterviewd te worden. „Ik laat me niet meer in mijn voorbereiding storen”, liet hij weten na alle media verschillende maten te hebben verstrekt van lengte, gewicht, borstomvang, bicepsdikte, armlengte en oogkleur. Ik koeien van letters werden al die uiterst relevante personalia den volke gemeld. Wel een aardige suggestie misschien voor de parlementaire pers.

Wat voor mensen zouden daar gezeten hebben in het volle Ahoy? Boksen wordt nogal dikwijls geassocieerd met de onderwereld, maar zou het publiek daaruit bestaan hebben, dan zou die Nederlandse onderwereld ongewoon groot zijn. Nee, die associatie betreft in het algemeen meer de praktijken van managers en de combinatie van geld en geweld,

die op bepaalde onderwereld-figuren een onweerstaanbare aantrekkingskracht uitoefent. Zo'n Koopmans zelf bijvoorbeeld lijkt geen uitgesproken vertegenwoordiger daarvan eerder een wat domme jongen, misschien zelfs wel goeiig en zelfs, zegt men, goudeerlijk.

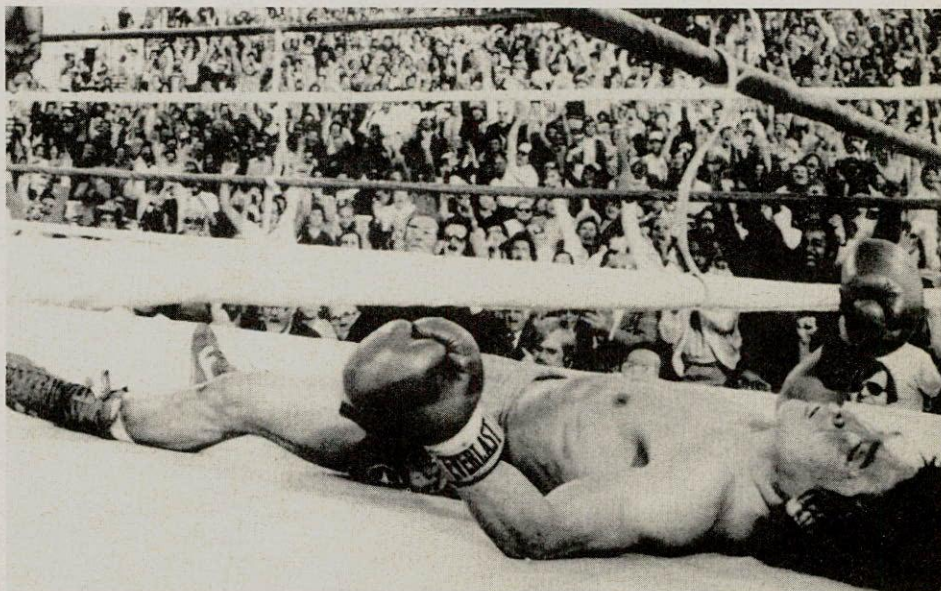
Rudy Koopmans

Koopmans had meer geld kunnen verdienen, naar het schijnt, dan hij uiteindelijk deed. Her en der werd illegaal op het gevecht gewed en degenen, die deze georganiseerde gokkerij in handen hadden, zouden Koopmans het nodige geboden hebben om te verliezen. Aan dat verliezen zaten voor Koopmans twee voordelen verbonden: hij kon Blanchard opnieuw uitdagen en eenzelfde gage nogmaals bedingen en zijn verlies zou de winst van de bookmakers

zo groot maken, dat ze er Koopmans flink wat van zouden willen afstaan. Koopmans ontkende niet, dat hem aanbiedingen waren gedaan, hij wilde de vraag liever niet rechtstreeks beantwoorden. Maar wat deed Koopmans uiteindelijk? Hij won. Het is speculatie om te veronderstellen, dat Koopmans eventueel nog verloren zou (willen) hebben, als Blanchard zijn oog niet open had geslagen. Koopmans werd daardoor getergd, maar hoe het ook zij: hij vocht zowat van begin tot eind eerlijk voor de zege. En dat terwijl wat extra inkomsten hem niet slecht waren uitgekomen. Een paar dagen voor het „Gevecht van de Eeuw” lekte immers uit, dat hij aanzienlijke belastingsschulden had. Bovendien had hij zelf al overal meegedeeld, dat hij uit een vorige gevecht nooit Italiaans geld had ontvangen en dat hem financieel eigenlijk voortdurend een oor werd aangenaaid. Vandaar de indruk van dommigheid, die hij wekte, of misschien is beter „schlemieligheid”. Justitiële bemoeienis is hem in zijn loopbaan immers ook niet bespaard gebleven, dus de kwalificatie „goedsul” gaat vermoedelijk wat ver.

Manager Ruhling

Interessant in deze is bepaald ook de rol van beider manager Henk Ruhling. Een man, die bij elke beschuldiging aan zijn adres met een kort geding dreigt. Alleen al het feit, dat Ruhling beider manager was (en is) maakt het gevecht natuurlijk verdacht. Het is vergelijkbaar met een schaaktweekamp, waarin beide spelers dezelfde secondant hebben. Voor de rest gaat elke vergelijking met een schaaktweekamp vanzelfsprekend mank, omdat het daar de bedoeling is elkaar in een spel en door spel mat te zetten, terwijl bij boksen de tegenstanders het oogmerk hebben elkaar liefst tot moes, k.o. dus, maar in ieder geval meer en harder dan de te-

De Koreaanse lichtgewicht Duk Koo Kim overleed in het ziekenhuis na een k.o. in Las Vegas op 13 november j.l.

genstander te slaan.

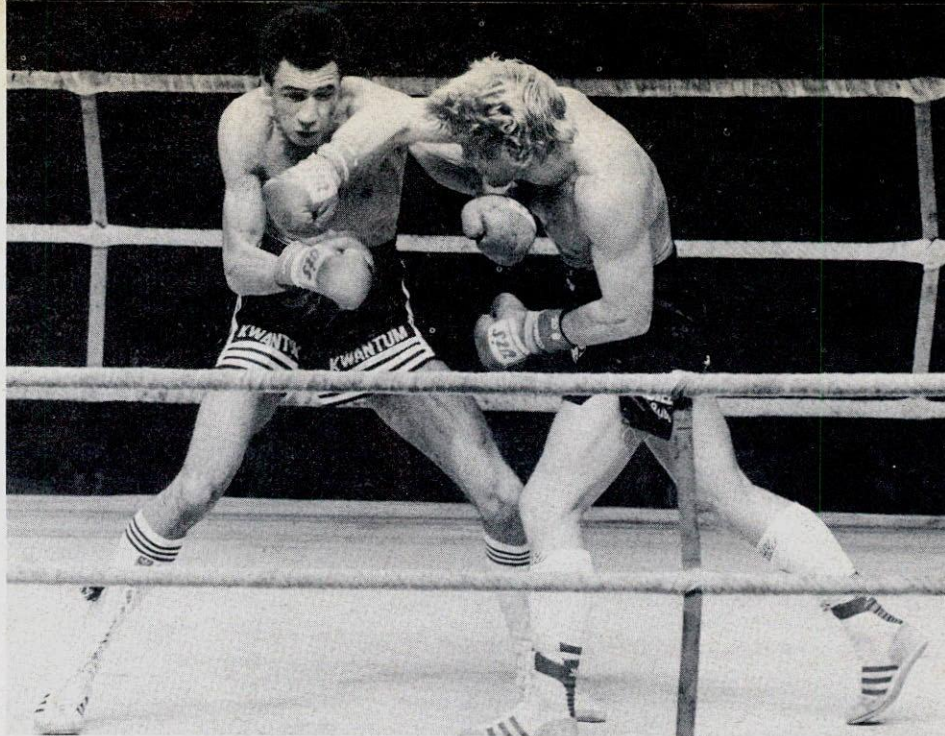
Blanchard en Koopmans en vooral de eerste schijnt niet erg gelukkig te zijn met het managerschap van Ruhl-ling, althans hij uitte her en der kri- tiek (en dat kan eveneens een onder- deel van het spel geweest zijn), maar het feit op zich leidde tot de meest doorzichtige onzin-opvoeringen. Na- tuurlijk kennen Koopmans en Blan- chard elkaar goed en misschien mochten ze elkaar zelfs wel. Mies Bouwman was één van de eersten, die het grote spel bereid was mee in scene te zetten. Je zag in haar pro- gramma twee jongens een stakkerige imitatie geven van hetgeen Moham- med Ali ooit zijn tegenstanders toe- voegde. Een genante vertoning, die door lachjes, aanmoedigingen en gillettjes van de presentatrice nog ge- nanter werd. Bouwman, die ooit een aandeel had in „Zo is het toevallig ook nog eens een keer”, een bijna revolutionair programma uit de jaren zestig, is de persoonlijke prostituée van de commercie geworden. Maar dit terzijde.

Ruhlings regie was in ieder geval perfect. Hij lokte Ahoy boordevol met mensen, die al dan niet uit Am- sterdams of Rotterdams chauvinisme hoopten, dat Koopmans of Blanchard in elkaar getremd zouden worden. Want dat de Ahoy-kijkers op mooie atletische sport afkwamen, lijkt niet erg waarschijnlijk. Boksen kan een enkele keer esthetisch verantwoord zijn, maar dan gaat het om inciden- tele gevechten en dan nog fragmen- ten daarvan. In een gevecht van Ali kon zijn flegma indruk maken, zijn tegelijk zware en snelle bewegen, zijn beheersing van de situatie desnoods, maar altijd was er sprake van bloed, knock outs of zelfs verminkingen.

Sport?

Ze zijn inherent aan de bokssport. Als je van sport het idee hebt (en dat idee ligt nogal voor de hand), dat b.v. de gezondheid ermee gediend zou moeten zijn, dan is boksen geen sport. Het is alleen sport in de bete- kenis van competitie, trainen en winnen, maar het heeft met geen enkele andere sport gemeen dat het doel ervan het slaan, treffen, c.q. het direct met vuistslagen uitschakelen, van de tegenstander is. In zoverre is het tevens de enige sport, die gelega- liseerde misdaad is, hoewel autora- cen met zijn overtreding van de maximum-snelheid daar ook nogal dicht bij komt.

Boksen roept emoties van agressie op, zoveel is ook zeker. Iedereen zal bij zichzelf erkennen toch wel enig- zins gefascineerd te zijn door gevech- ten als tussen Koopmans en Blan- chard. Toch even naar de tv kijken, toch even zien, hoe het is afgelopen, toch even zien, hoe ze elkaar toege- takeld hebben. Een zelfde soort inter- esse als bestaat voor (Amerikaanse) geweldseries op de tv. Al kots je er- van, dan nog kun je nieuwsgierig gemaakt worden. Al is het maar on- der het mom, dat je ook van derge-

Het Europese kampioenschap halfzwaargewicht op 15 november jl. werd gewonnen door Rudy Koopmans (r.), die hier een rechtse uitdeelt aan uitdager Alex Blanchard

lijke verderfelijke verschijnselen kennis moet nemen. En intussen zit- ten ook die wat afstandelijker men- sen te steunen bij het beeld: oh, ach, dat mensen elkaar dit toch aandoen. Aj, wat slaan die kerels hard, maar... wie zou het winnen? De geweldsbehoefte bij mensen lijkt onderdrukt, als we de belangstelling voor het „gekanaliseerde” geweld in aanmerking nemen. Maar noch de bokssport noch de gewelduitoefening zelf zijn daarmee verontschuldigd. Het is uiterst merkwaardig, dat in onze keurige Westerse landen de he- vigste discussies ontstaan om rechtvaardiging van geweld van bij- voorbeeld Latijnsamerikaanse ver- zetsbewegingen, die politiek geweld en wrede repressie pogen te bestrij- den, terwijl het „beschaafd” gebruik van geweld in boksen of autoracen nauwelijks aan discussie onderhevig is.

Geweldsdrang

Dit vraagstuk gaat vanzelfsprekend verder dan boksen. De geweldsdrang manifesteert zich chronisch of plot- seling. Bij bokscers, maar ook bij ME- ers en de tegenstanders ervan, die zich gaandeweg in een escalerende situatie geen terughoudendheid meer kunnen opleggen, bij stakers of werklozen, in een uitzichtloos ge- worden situatie, bij jeugdige „voet- balvandalen” met hun vergelijkbare achtergrond. Een overheid zou de voorwaarden moeten scheppen voor geweldloosheid, of het nu gaat om onderwijs, buitenlandse politiek of sport. De kwaliteit van het onderwijs wordt bedreigd, in de buitenlandse politiek gaat de Nederlandse politiek erom of in de Verenigde Naties een slapper ofwel het slapste standpunt ingenomen moet worden. Over de sport zijn vele vragen gesteld, maar nog nooit die van de legitimatie van het boksen.

Vreemd genoeg is in Amerika de

discussie rond het (prof)boksen dui- delijk wél aan het opleven. De direc- te aanleiding was de dood van de Koreaan Kim. De schuld daarvan kon niet afgeschoven worden op een te laat ingrijpende scheidsrechter of een falende medische controle. Kim werd eenvoudigweg zo hard gesla- gen, dat hij er dood bij bleef, zoals honderden anderen voor hem en zo- als tallozen aan hun bokssloopbaan hersenletsel overhielden. Ook hier zit het verschil met andere sporten niet in het aantal blessures, verwondin- gen of sterfgevallen, doch in het feit, dat het geen „ongelukjes” zijn. Ze hangen rechtstreeks samen met het doel van de sport zelf: het doden van de tegenstander is een middel tot ze- gevieren.

Dat dit soort tragische incidenten het meest in Amerika voorkomt is daar- bij geen wonder. De bokssport daar is het verst geprofessionaliseerd en vercommercialiseerd. De belangen zijn enorm en de resultaten evenre- dig. Bovendien is er een grotere hoe- veelheid bokscers en een harder se- lectiesysteem, zodat inderdaad „beulen” als Mancini (die Kim velde) overblijven. Wie het hardst slaat overleeft. In veel opzichten is het Amerikaanse boksen een afspiege- ling van de maatschappij en dat het boksen thans meer dan ooit in het geding is, is ook daarom niet beteke- nisloos.

Hans van Wissen

we hebben 't geweten

Humanisme, wat is dat eigenlijk?

Humanisme is een levensovertuiging. Een bepaalde manier van denken over zin en onzin van het bestaan. Humanisten vinden dat je zelf zin aan je leven moet geven. En dat je dat ook kunt, zonder dat je je hoeft te beroepen op een of andere hogere macht die voor jou de dienst uitmaakt.

Een van de belangrijkste aspecten van de humanistische levensbeschouwing is dat ieder mens belangrijk wordt gevonden. Daarom vinden we dat ieder zich zo goed mogelijk als mens moet kunnen ontplooiën. Dat wil zeggen: in vrijheid, naar eigen inzicht en goeddunken. En in een sfeer van verdraagzaamheid. Want echte vrijheid kan niet zonder respect voor de ander (ook als die ander anders is, denkt en doet).

Samen met anderen

Het Humanistisch Verbond is niet tégen het geloof in een God, we houden ons daar eenvoudig niet mee bezig.

Het Humanistisch Verbond probeert uitsluitend een volwaardig geestelijk alternatief te bieden voor de vaak eenzijdig christelijke inrichting van onze maatschappij. Waarbij we vinden dat aan ieders geloof of levensovertuiging recht moet worden gedaan. Dus geen pleidooi voor 'n christelijke, maar ook niet voor een humanistische of 'n neutrale maatschappij!

Het Humanistisch Verbond probeert zoveel mogelijk te doen om dit ideaal mede te verwezenlijken. Daartoe werken wij samen met tal van verwante maatschappelijke groepen die, maar dan ieder op zijn eigen gebied, hetzelfde ideaal nastreven. In de politiek zijn dat partijen als D'66, PvdA, VVD en PSP. In de vakbeweging de FNV en VNO. In emancipatiekringen de NVSH, Man-Vrouw-Maatschappij en het COC. En verder: Amnesty International, Vereniging voor Milieudefensie, VVDM, Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie, Vereniging voor Openbaar Onderwijs, Coornhertliga enzovoort.

Geweten belangrijk

Voor humanisten is het geweten van de mens een heel belangrijk gegeven. Juist als iemand geen beroep kan doen op een macht buiten hemzelf, is „zijn stem van binnen” heel belangrijk. Jonge mensen van 18, 19 jaar worden verplicht in militaire dienst

te gaan om te worden geoefend in oorlogshandelingen. De wetgever begreep het onmogelijke hiervan en kwam dus met een „wet gewetensbezwaarden”. Maar alleen op grond van „godsdienstige of zedelijke bezwaren”. Politieke of maatschappelijke bezwaren worden niet erkend. Humanisten zijn dan ook van mening dat de wet gewetensbezwaarden moet worden verruimd.

Recht op een menswaardig leven wordt door vrijwel iedereen erkend. Maar recht op een menswaardig sterven is nog vaak een taboe. Kerk en wet verhinderen vaak dat een mens waardig aan zijn einde kan komen. De patiënt zelf, met zijn familie en arts dienen vrij te zijn in het bepalen van het tijdstip, waarop langer leven onmenselijk wordt.

Ongeacht levensovertuiging

Er zijn duidelijke verbindingslijnen tussen humanisme en de grondgedachte achter het emancipatiedenken dat alle mensen gelijkberechtigd dienen te zijn ongeacht hun levensovertuiging, geslacht, seksuele voorkeur, enz. Mensen dienen niet op grond van een of ander kenmerk achtergesteld te worden.

Soms zijn de begrippen emancipatie en gelijkheid uitgelegd als (een streven naar) gelijkvormigheid: alsof het wenselijk zou zijn dat iedereen de

gelijke dingen zou denken of doen. Dergelijk gelijkvormigheidsdenken is in strijd met een andere gedachte in humanistische kring, namelijk dat iedereen zoveel mogelijk vrij zou dienen te zijn om zelf vorm te geven aan het eigen bestaan.

De vrijheid van de één mag pas worden ingeperkt als de vrijheid van anderen in gevaar komt. Emancipatie is er dan ook vanuit humanistisch oogpunt niet op gericht minderheid en meerderheid aan elkaar aan te passen, maar wel ruimte te geven voor ieders eigen identiteit.

Geen zedenmeesterij

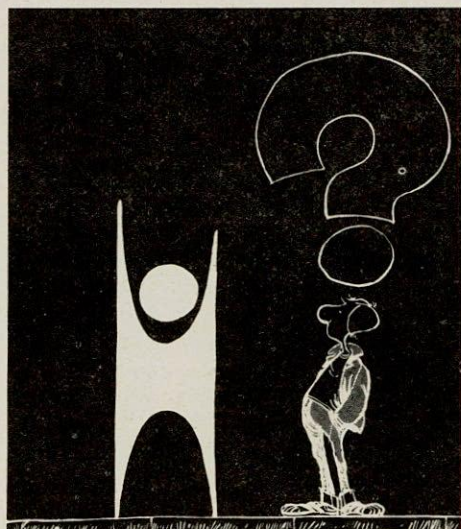
Er zijn ook andere tendensen binnen emancipatiebewegingen die onze kritische aandacht vragen. Bijvoorbeeld als sommige feministen pleiten voor het verbieden van pornografie of zeer zware straffen voor verkrachting: zedenmeesterij en wraakdenken zijn het humanisme altijd vreemd geweest. Degenen die strijden voor bevrijding en gelijkberechtting moeten op humanistische steun kunnen rekenen. Degenen die nieuwe vormen van onderdrukking en achterstelling (bewust of onbewust) veroorzaken, hebben recht op onze kritiek omdat kritiekloosheid het voortbestaan van de verdraagzaamheid in gevaar kan brengen.

Konkreet steunt het HV het streven naar een anti-diskriminatie-wetgeving voor vrouwen, homoseksuelen en ongehuwden zoals die door de Emancipatiecommissie is voorgesteld. Konkreet kunnen onze plaatselijke gemeenschappen een bijdrage leveren aan de bewustwording van vrouwen en mannen, homo's en hetero's, ouderen en jongeren, ongehuwden en gehuwden, zwarten en blanken, enzovoorts.

Er is een speciaal informatienummer van het blad Humanist verkrijgbaar (gratis).

U kunt zowel telefonisch (030-318145) als schriftelijk (Humanistisch Verbond, Postbus 114, 3500 AC Utrecht) bestellen.

*Dr. R. A. P. Tielman
Algemeen Voorzitter
Humanistisch Verbond*

**„Humanisme,
wat is dat eigenlijk?”**

Humanistisch Verbond, Postbus 114, 3500 AC Utrecht

Whose life is it anyway?

Pleidooi voor vrijwillige euthanasie

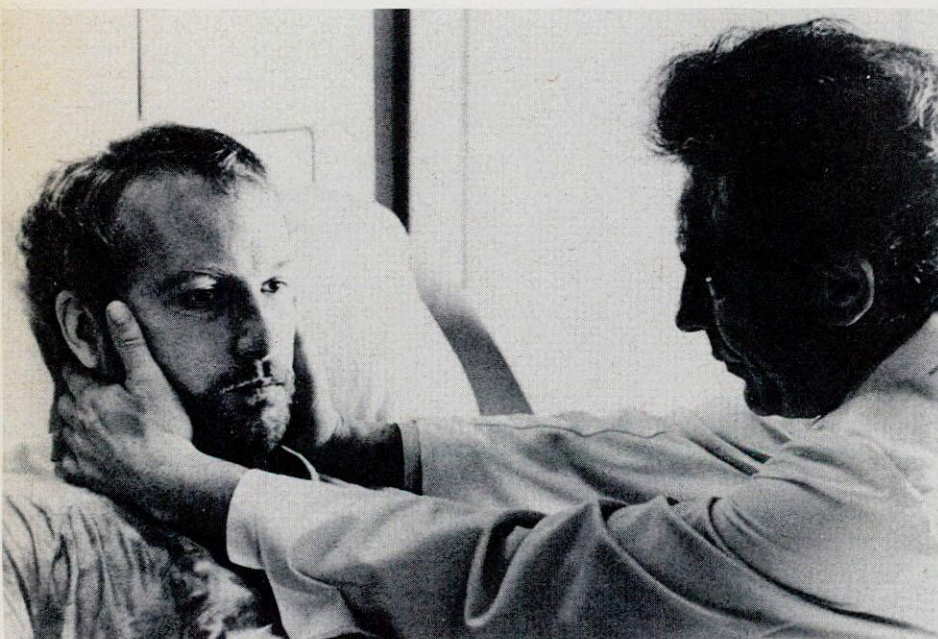
„U kunt me niet meer vermoorden, want ik ben al dood”, zegt Ken Harrison tegen zijn behandelend arts. Met die woorden raakt hij de kern waar het in de film „Whose life is it anyway?” om draait: wanneer leeft een mens, en wanneer leeft een mens niet meer? Wie bepaalt of het leven waarde heeft: de patiënt of de arts? Wie bepaalt of hij/zij er nog mee door wil gaan: de arts of de patiënt?

Ken Harrison is een jonge, succesvolle Amerikaanse beeldhouwer. Zijn vriendin is danseres. Ze wonen samen. Ken heeft succes, alles loopt op rolletjes. Tot hij een auto-ongeluk krijgt. Zes maanden later weet hij dat hij voor de rest van zijn leven alleen nog maar zijn hoofd zal kunnen bewegen. Hoewel Ken een moedig patiënt is, geestig voor het verplegend personeel en zeer relativerend over zijn eigen situatie, raakt hij langzaam maar zeker overtuigd van

doordat zij al vrij snel verliefd op hem wordt. Het komt tot een rechtszaak, wanneer Harrison een advocaat in de arm neemt om zijn zaak te bepleiten en hij wint: het wordt hem toegestaan zijn eigen keus te maken over zijn leven. In dit geval zijn eigen dood. Dr. Emerson geeft er de voorkeur aan om Harrison in het ziekenhuis te houden: hij belooft de behandeling stop te zetten, maar, zo zegt hij, je kunt altijd op je beslissing terugkomen en dan ben je hier in de

Richard Dreyfuss in *Whose life is it anyway?*

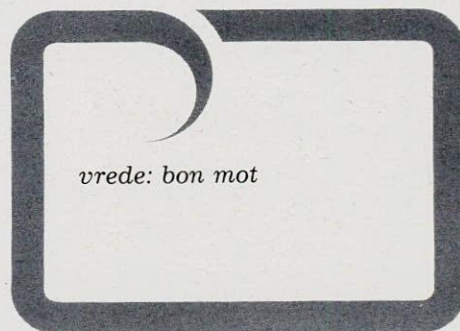
John Cassavetes en Richard Dreyfuss in *Whose life is it anyway?*

toneelstuk gebracht, met Ton van Duinhoven in de hoofdrol. Richard Dreyfuss die in de film de hoofdrol heeft, speelde die ook op Broadway. Hij is de aangewezen man voor dit werk: gevoelig, geestig, overtuigend en door en door professioneel. John Cassavetes is een prachtige Dr. Emerson en Christine Lathi ontmoert als Dr. Scott. Regie was van John Badham. Moet u zien!

Leo van Opzeeland

het feit dat dit leven voor hem geen leven is. Hij heeft een bruusk einde gemaakt aan de relatie met zijn vriendin, en zij begrijpt hem volkomen: ze blijft weg. Hij wil nog veel verder gaan: hij wil dat de behandelende artsen zijn leven beëindigen, wat aanleiding is tot een verbitterde strijd tussen Dr. Emerson, die tot elke prijs het leven van Harrison wil behouden, en Harrison zelf, die vindt dat hij dat voor het zeggen heeft en niet Dr. Emerson. Een andere arts, Dr. Claire Scott, heeft wél begrip voor het standpunt van haar patiënt en dat is voor haar extra moeilijk,

beste omgeving om alsnog gered te worden. Twee onverzoenlijke standpunten van twee mensen die ieder hun eigen opvatting over het begrip „leven” hebben. Je zou denken dat een film over een dergelijk onderwerp loodzwaar is, maar daar hoeft u niet bang voor te zijn. De kracht van deze film is juist de natuurlijkheid, de bespreekbaarheid van de problemen die zich voordoen in een dergelijk geval en de recht-toe-recht-aan logica waarmee Ken Harrison zijn zaak beredeneert. Het verplegend personeel zorgt voor de noodzakelijke lach. In ons land is dit verhaal als

in 't kort

Dat Allen Stewart Koningsberg op 1 december zevenenveertig jaar is geworden, is duidelijk te zien aan zijn laatste fim **Midsummer night sex comedy**. Niet dat Woody Allen, want die gaat achter die naam schuil, minder geestig is geworden met het klimmen der jaren, zeker niet. Maar zijn humor is milder en de figuren in zijn film, met name de man die hij zelf speelt, zijn kwetsbaar, romantisch en overgevoelig. Ze peinen over kansen die ze hebben laten lopen, proberen die alsnog in te halen en merken dat dat er in het leven niet bij is. Woody speelt een financieel adviseur, die ernstige seksuele problemen heeft met zijn echtgenote, gespeeld door Mary Steenburgen. Woody troost zich door zich te storten op het ontwerpen van allerhande uitvindingen. In het weekend komen er vrienden bij het echtpaar op bezoek, twee stellen, waarvan de vrouw van het ene stel de vriendin blijkt te zijn waar Woody in een ver verleden verliefd op is geweest en die hij eigenlijk nooit heeft kunnen vergeten. 't Wordt een eindeloos stuivertje wisselen tussen het zestal, waar tussendoor natuurlijk de nodige geestige dialogen en krankzinnige situaties zich afspelen. De film speelt aan het begin van deze eeuw, wat een aantal schitterende aankledingen oplevert en de muziek van Felix Mendelssohn Bartholdi past uitstekend bij de lichtvoetige melancholie van dit ver-

haal. Een echte achttien-karaats Woody Allen!

Romy Schneider heeft niet beseft dat ze met „**La passante du Sans-souci** aan haar laatste film bezig was. Zilver toeval dus, dat deze film zo'n duidelijk monument is geworden van een vrouw die betrokken was bij alles wat ze deed, en die steeds meer, naarmate ze ouder werd, een boodschap wilde leggen in de rollen die ze speelde. In *La passante* gaat het om de jonge Max Baumstein, wiens jeugd wordt verwoest, wanneer in het Berlijn van de jaren dertig zijn beide ouders door de S.A. worden vermoord. Het kind wordt opgevangen door vrienden van zijn ouders. De man geeft anti-Hitler literatuur uit en staat om die reden op de zwar-

te lijst. Hij presteert zijn vrouw om met de kleine Max naar Parijs te vluchten. Zelf wordt hij al snel daarna gevangen genomen. Als de vrouw erachter komt welke hoge Duitser voor zijn vrijlating kan zorgen rust ze niet voor ze dat voor elkaar heeft gekregen en ze betaalt er een hoge prijs voor. Maar als ze haar echtgenoot eenmaal in Parijs in haar armen sluit, worden beiden vermoord door dezelfde hooggeplaatste Duitse functionaris. Wanneer Max, eenmaal volwassen, ontdekt dat deze Duitser onder een andere naam functioneert als ambassadeur van Paraguay in Parijs schiet hij hem neer. Er volgt een proces en Max komt weliswaar vrij, maar nog geen half jaar later worden hij en zijn vrouw op straat zelf neergeschoten. De geschiedenis herhaalt zich... Romy Schneider speelt in deze film zowel de rol van pleegmoeder van Max, als de rol van zijn vrouw, wanneer hij volwassen is. Michel Piccoli is een schitterende, bezielde, verbeter Max Baumstein en ook de andere rollen worden uitstekend gespeeld. Een zware film, bepaald niet opwekkend, maar een film die in deze tijd gemaakt moest worden. Romy had niet indrukwekkender afscheid kunnen nemen van haar publiek, dan met deze rol.

Ook vrolijkheid deze maand natuurlijk. De film *Annie* naar de beroemde Amerikaanse stripfiguur Orphan Annie werd door John Huston geregisseerd en je kunt duidelijk zien dat hier een oude rot aan het werk is geweest. De film is monumentaal van opzet, wat je noemt Amerikaans aangepakt met veel dans en zang. Met een cast die er niet om liegt, met een hoop spanning en avontuur, maar wel een happy end. Annie is een meisje uit een weeshuis, dat wordt bestuurd door de drankzuchtige Miss Hannigan. Door een toeval wordt

Woody Allen en Mary Steenburgen in *A midsummer night sex comedy*

Aileen Quinn als Annie

Annie voor een weekje uitgenodigd bij een rijke industrieel, Daddy Warbucks en aan 't eind van de rit blijft Annie daar natuurlijk voorgoed wonen, wanneer Daddy Warbucks, door met zijn secretaresse te trouwen, een perfect ouderpaar voor Annie heeft gecreëerd. Adembenemend spel van de kleine weesmeisjes, aangevoerd door een superieure Aileen Quinn als Annie en verder van Albert Finney als Daddy Warbucks (met 'n hoofd zo kaal als een biljartbal), Carol Burnett als Miss Hannigan en Ann Reinking als de secretaresse.

The secret of Nimh is een tekenfilm die voor volwassenen net zo onderhoudend is als voor kinderen. De tekeningen zijn ongelooflijk knap. De karakters allemaal herkenbaar uit het dagelijks leven (de bezorgde moeder, de wijze dorpsoudste, de slechterik en ga zo maar door) en de stemmen goddank niet nagesynchroiseerd. Op die manier horen we Dom deLuise bezig en ook Derek Jacobi leent zijn stem aan deze productie. Knap werk in een genre films dat door „In de ban van de ring” en „Waterschapsheuvel” werd voorgedaan. Producent en regisseur was Don Bluth.

Steven Spielberg zei onlangs in een interview dat hij eigenlijk altijd een beetje een kind is gebleven, en dat is waarschijnlijk één van de redenen dat hij **E.T.** the extra-terrestrial heeft gemaakt. Deze film gaat over een jongetje van tien jaar, dat kennismaakt met een gedrochtje van een andere planeet, door zijn soortgenoten per ongeluk op aarde achtergelaten. Het botert uitstekend tussen de twee, maar **E.T.** krijgt op den duur toch heimwee. Na een heleboel emotionerende situaties moeten de beide vriendjes afscheid nemen en als kijker heb je dan een forse brok in de keel, want Spielberg is er in geslaagd van dit betrekkelijk eenvoudige verhaal een zeer ontroerende film te maken, nooit sentimenteel maar wel heel overtuigend, bij tijd en wijle zeer vermakelijk, maar ook aangrij-

Scene uit *The secret of Nimh*

pend. **E.T.** heeft tot nu toe enorme bedragen opgebracht en dat verbaast me niet, want Spielberg, die met „Jaws”, „Raiders of the lost ark” en „Close encounters” al bewees dat hij enorm boeiende films kan maken, liet met **E.T.** zien dat hij nog meer kan: de mensen echt ontroeren, laten meeleven en in hun ziel raken. U kunt met een gerust hart naar **E.T.** gaan kijken, want 't is beslist geen kinderfilm, althans niet alleen maar een kinderfilm.

In de maak

Het duo wonderkinderen uit Hollywood, Steven Spielberg en John Landis, werkt onvermoeibaar voort, hoewel ze waarschijnlijk al voor de rest van hun leven financieel binnen zijn. De sterren in hun nieuwe film **The twilight zone** zijn Albert Brooks, Vic Morrow en Kathleen Quinlan.

Kathleen Turner, die overal indruk maakte met haar debuut in „Body Heat”, naast de al even verrassende William Hurt, heeft weer een nieuwe filmrol aangeboden gekregen. Ze zal te zien zijn in **The man with two brains**, die momenteel wordt opgenomen onder regie van Carl Reiner. Naast Kathleen Turner spelen o.a. Steve Martin en David Warner (Morgan uit de film Morgan, a suitable case for treatment, waarin ook de toen opkomende ster Vanessa Redgrave te zien was, zo'n twintig jaar geleden).

Woody Allen weet van geen ophouden. In deze rubriek leest u over zijn meest recente film „A midsummer-night sex comedy”, maar hij is inmiddels alweer bezig aan **Broadway Danny Rose**. Zijn nieuwe vlam Mia Farrow, die hem ook in Midsummer-night terzijde staat, is eveneens

in deze nieuwe produktie te zien, maar ik heb persoonlijk heimwee naar Diane Keaton.

Class heet de film waarin Jacqueline Bisset binnenkort te zien zal zijn. Bisset kreeg grote kansen in „La nuit Americaine” en „The Deep”, maar zij staat op mijn lijstje van favorieten sinds haar rol in „Rich and famous”, naast Candice Bergen. Regie van Class heeft Lewis John Carlino.

Daniel is de tweede film die wordt gemaakt naar een boek van E.L. Doctorow. De eerste was, zoals u weer, Ragtime. In Daniel zal Timothy Hutton (Ordinary people, Taps) te zien zijn naast Ed Asner en Mandy Patinkin. Regie is in handen van Sidney Lumet.

Boekennieuws

Het **Jaarboek film 1982** is uit. Voor f 35,- komt u in het bezit van een bundeling van alle films die er in 1981 te zien waren, voorzien van vele foto's en korte signalementen. Verder is in het jaarboek opgenomen het jaaroverzicht door Peter van Bueren, een artikel over Tuschinski van de hand van Charles Boost en een aantal portretten van regisseurs en sterren. 'n Heel compleet werk voor de echte liefhebber. Uitgegeven bij Het Wereldvenster.

L.v.O.

EGO laat je niet Siberisch

Nieuws voor (a.s.) kamerhuurders

Onlangs verscheen de derde druk van „op kamers wonen”. In deze brochure vind je informatie over kamers.

In het eerste hoofdstukje staan een aantal tips die van pas kunnen komen als je op zoek bent naar een kamer.

Het tweede en derde stukje gaan over de prijzen van kamers, hoe je een kamer „waarderingpunten” kunt geven, hoe je daaruit een (volgens de samenstellers) redelijke huur kunt berekenen en een en ander over huur-verlaging, service-kosten en overnamegeld.

In het vierde stukje vind je de rechten en plichten van bewo(o)n(st)ers van kamers en waar je aan moet denken als je een huurovereenkomst voor een kamer wilt sluiten.

Onder vijf, tenslotte, vind je adressen van instellingen die je kunnen helpen als je méér wilt weten over het wonen op kamers en je rechten en plichten daarbij.

Ben je één van de 300.000 mensen in Nederland die geen eigen, zelfstandige woonruimte hebben, overweeg dan deze (gratis) brochure aan te vragen bij de LOBH (landelijke organisatie belangengroepen huisvesting) H. Polaklaan 12b, 1018 CS Amsterdam.

Folder Coornherthuis vers van de pers

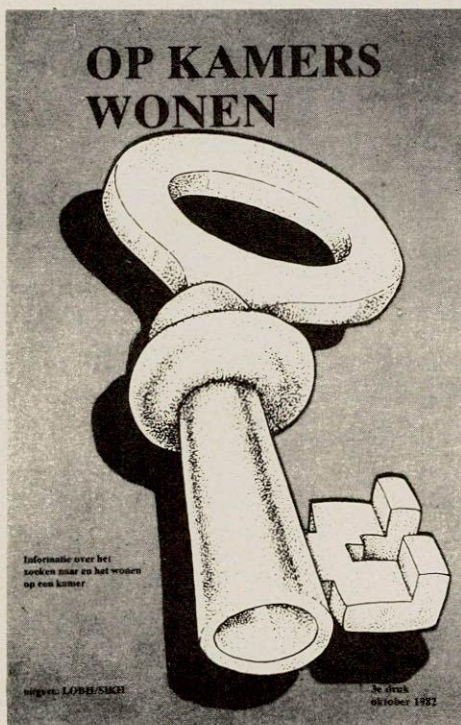
Ongeveer gelijktijdig met de verschijning van dit januari-nummer van EGO zal ook een folder over het Coornherthuis, humanistisch vormingscentrum voor militairen, van de drukpers komen.

Iedere militair heeft recht op **uitzondingsverlof** om een halfweekse

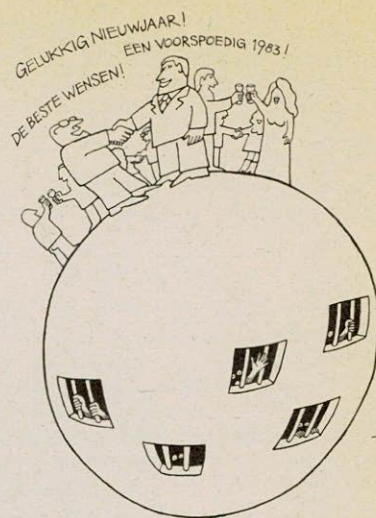
COORNHERTHUIS

HUMANISTISCH
VORMINGSCENTRUM
VOOR MILITAIRES

ORANJE NASSAULAAN 71
3708 GC ZEIST
TEL. 03404-14060

vormingsbijeenkomst bij te wonen. Dat kan op de centra Beukbergen (van de prot. g.v.) in Huis ter Heide, Vlasakkers (van de r.k. g.v.) in Amersfoort en het Coornherthuis (van de hum. g.v.) in Zeist. Belangstellenden voor onze folder kunnen deze opvragen bij: Coornherthuis, Oranje Naussaulaan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404 - 14060.

JANUARI 1983

maandag	3	10	17	24	31
dinsdag	4	11	18	25	
woensdag	5	12	19	26	
donderdag	6	13	20	27	
vrijdag	7	14	21	28	
zaterdag	1	8	15	22	29
zondag	2	9	16	23	30

HV-Cartoon-Kalender

De publiciteitsdienst van het Humanistisch Verbond heeft twaalf Nederlandse cartoonisten gevraagd ieder een prent te maken voor een kalender 1983.

Aan de totstandkoming van deze kalender werkten mee:

Jos Collignon, Arend van Dam, Tom Jansen, Willem van Manen, Frits Müller, Len Munnik, Opland, Peter van Straaten, Martin Symek, Stefan Verwey, Sylvia Weve en Kees Willemsen.

Het is de eerste keer dat deze twaalf cartoonisten gezamenlijk een uitgave verzorgden. Ze hebben gewerkt naar aanleiding van thema's, die zij kregen van het Humanistisch Verbond. Enkele voorbeelden: vrijheid, mensenrechten, man-vrouw-verhouding, diskriminatie, werkloosheid, schoolgaan en geweld. Niet direct vrolijke onderwerpen, maar de wereld om ons heen is ook niet altijd even aardig te noemen.

Toch zijn de cartoonisten er meestal wel in geslaagd een humoristische draai aan deze thema's te geven. Daarnaast prikkelen de tekeningen, geven vaak iets tot nadenken. Een maand lang. Bij elkaar dus twaalf maanden bedenktijd. Het jaar is nog maar net begonnen, dus het kan nog.

De kalender is te bestellen door f 2,85 (inclusief verzendkosten) over te maken op postgiro 58 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht onder vermelding van „Kalender 1983”. Ook is het mogelijk deze kalender te kopen in de HMT's in 't Harde, Havelte, Nunspeet en Seedorf en in het humanistisch vormingscentrum voor militairen, het Coornherthuis in Zeist.

Wat niet mocht...

In 1972 verscheen van de hand van Wim Hazeu een opmerkelijk boek: „Wat niet mocht...”. Het boek bevatte een overzicht wat in de periode 1962-1971 in Nederland niet mocht. Censuur dus. Omdat er inmiddels weer een decennium is verstreken achtte Hazeu de tijd rijp ook de periode 1972-1981 op dezelfde wijze vast te leggen. Aldus ontstond het vernieuwde „Wat niet mocht...”.

Een boeiend overzicht van censuur, ernstige en minder ernstige gevallen van vrijheidsbeknotting in Nederland, nu van 1962 tot en met 1981. Kultuurgeschiedenis van de bovenste plank!

Welke zaken hebben politici, officieren van justitie en andere „waakzame vaderlanders” zo in de loop der jaren gedwongen tot ingrijpen? Dat waren vooral grote en kleine zaken op het vlak van de seksualiteit (van Phil Bloom tot Barend Servet), Godslastering (Zo is het toevallig ook nog eens een keer), majesteitsschennis (van Provo tot Jan Eter) en politiek (Johnson moordenaar).

In toenemende mate komt ook de krijgsmacht in dit grote censuurboek voor. Vanaf 1967 duiken regelmatig militairen, en waarlijk niet alleen VVDM'ers, op. Militairen die het aan de stok krijgen met militaire autoriteiten. Bijgaande selectie uit „Wat niet mocht...” illustreert een en ander treffend.

Maar EGO zou het blad van de humanistisch geestelijke verzorging niet zijn als ook niet de hand in eigen boezem zou worden gestoken. Want ook de GV wordt in dit boek nadrukkelijk genoemd. Vandaar dat we ook een aantal weinig fraaie voorbeelden van vrijheidsbeknotting met betrekking tot de GV uit het boek hebben gelicht.*

Wij hebben ons aldus beperkt tot de krijgsmacht en de GV met deze greep uit de honderden censuurvoorbeelden. Wie het brede politiek-maatschappelijke terrein, over de afgelopen twintig jaar, aangaande de beperkingen betreffende de vrije meningsuiting er nog eens rustig op na wil lezen doet er goed aan dit standaardwerk in alle rust door te „worstelen”. Om de vele voorbeelden zal de lezer soms (glim)lachen, maar ook zullen hem van tijd tot tijd de tranen in de ogen springen... van ergernis.

Een personenregister maakt het boek tot een naslagwerk dat na lezing nog menigmaal zal worden geraadpleegd.

„Wat niet mocht...”, samengesteld door Wim Hazeu werd uitgegeven door De Harmonie te Amsterdam. Prijs f 37,50.

Wim Heij

* Van april '81 tot maart '82 verscheen in EGO de artikelenserie „Geen blad voor de mond”. Een aantal van een op deze pagina's aangehaalde GV-affaires (o.a. G-3, Ds. Bartlema) werden in deze artikelenserie uitgebreid behandeld. Wie geïnteresseerd is geraakt door de hier afgedrukte fragmenten zou deze artikelen er nog eens op na kunnen lezen of, zolang de voorraad strekt, bij de redactie (gratis) kunnen opvragen.

1963

7 februari

Op last van het ministerie van defensie wordt een aflevering van het blad 'G3' van de militaire leestafels verwijderd, vanwege een pacifistisch artikel van A. den Doollaard.

11 december

Hoofdlegerpredikant B. A. Bos weigert, op advies van de staflegerpredikant R. J. van Pagée, elke publikatie over de kernwapenen, waarin niet het regeringsstandpunt onderschreven wordt, op te nemen in het blad van de

protestantse geestelijke verzorging van militairen: Reveille. De minister van defensie antwoordt op vragen van kamerleden, dat hij het standpunt van de hoofdlegerpredikant deelt en dat geestelijke verzorgers die in

de geest van het hervormde herderlijk schrijven tot militairen willen spreken, niet meer voor herhalingsoefeningen zullen worden geroepen.

1966

11 januari

Legerpredikant ds H. Bartlema schroeft zijn rangonderscheidingsteken van zijn uniform, maar wordt bevolen ze er dezelfde maand weer op te doen.

1967

31 januari

Het stichtingsbestuur van het r.k.-maandblad voor militairen 'G3' laat de redactie weten dat een hergroepering van de redactie onvermijdelijk is, omdat een aantal artikelen (o.a. over Ho Tsji Minh) vooral onder officieren irritatie heeft gewekt.

15 april

Elseviers weekblad militaire medewerker generaal E. J. C. van Houtinghem doet een aanval op het katholieke maandblad voor militairen, 'G3'. Tweede-kamer-lid P. Jongeling (GPV) stelt defensie-minister W. den Toom schriftelijk voor de subsidie aan dit blad in te trekken, omdat 'dergelijke lectuur de goede geest in het leger niet bevordert.' Minister Den Toom antwoordt dat hij de wijze waarop in een aantal artikelen van het maartnummer van G3 wordt geschreven over godsdienst, overheidsgezag en het monogame huwelijk onjuist acht. Op deze ►

in de VS hebben enkele raketten de koppen bij elkaar gestoken

► manier wordt de goede geest in het leger niet bevorderd en zal rijkssubsidie uitblijven. De minister meent echter op dit moment de steun niet te moeten intrekken, omdat hem gebleken is dat de voorzitter van de stichting die het blad uitgeeft, op korte termijn maatregelen overweegt. Deze voorzitter, hoofd-aalmoezenier *P. Schoonebeek*, deelt de redactie (*L. M. Thomas, H. J. H. Brentjens, Ben Bos, G. C. de Haas, Th. van der Linden, H. C. M. Michielse, Bert Vlaayen* en *Boet Kokke*) mee dat zij kan vertrekken. Als motivering wordt aan hoofdredakteur drs. *Thomas* meegedeeld dat militaire kommandanten hadden gedreigd de kazernepoort voor het blad te sluiten, dat verschillende aalmoezeniers niets meer met het blad te maken wilden hebben en dat vooral het artikel 'Seksualiteit schuift op naar nieuwe grenzen' van *Ben Bos* de emmer had doen overlopen.

1968

22 februari

Hoofdlegeraalmoezenier *P. Schoonebeek* verzoekt alle kazernes de verspreiding van het laatste nummer van G-3 tegen te gaan door het niet op de leestafels te leggen. Reden: een gedicht, waarin het rechtlijnige denken van de studenten van de Koninklijke Militaire Academie wordt aangevallen. Het verspreidingsverbod wordt op 28 februari opgeheven.

9 november

De Raad Militair Vicariaat besluit de banden tussen het blad G3 en de katholieke geestelijke verzorging te verbreken. Dit kan het einde van het tijdschrift betekenen. Ook het blad *Salvo*, uitgave van het Katholiek Nationaal Thuisfront, is voor het blok gesteld. Wanneer de redactie geen preventieve censuur aksepteert, krijgt het van de geestelijke verzorging geen steun meer. De redactie besluit onder geen beding censuur te aanvaarden. De Raad Militair Vicariaat bestaat uit drie hoofdaalmoezeniers en enkele leidende aalmoezeniers, onder voorzitterschap van kardinaal *Alfrink*.

1971

7 mei

Defensie-minister *Den Toom* laat de Vereniging van Dienstplichtige Militairen weten, dat hij niet bereid is een delegatie van dienstplichtigen te ontvangen om een petitie aan te bieden over de haardracht in het leger. Eerder had hij wel met deze ontvangst ingestemd.

28 mei

Omdat hij weigerde zijn haar te laten knippen, veroordeelt de krijgsraad de 20-jarige Haagse militair *Rinus Wehrmann* tot twee jaar gevangenisstraf.

20 augustus

De bevelhebber van de lucht-strijdkrachten, luitenant-generaal *G. van der Wolf* doet de majoor *F. J. Uyen*, Nieuw Links-sympathisant en werkzaam bij de luchtmachtstaf in Den Haag, de suggestie de dienst te verlaten. De majoor had in een ingezonden brief in Het Vrije Volk opgeroepen tot een landelijk protest tegen een tuchtrechtelijke straf voor de militair medewerker van die krant. Het ging hier om een landmacht-officier die kritisch over Prins Bernhards uitlatingen inzake dienstplichtigen had geschreven.

25 augustus

Minister *De Koster* van Defensie deelt op vragen van de PvdA-Tweede Kamerleden *Stemerding* en *Wieldraaijer* mee dat de kommandant van het Eerste Legerkorps en eventueel het Hoog Militair Gerechts-hof zich zullen moeten uitspreken over een krijgstuuchtelijke straf, opgelegd aan de militaire medewerker van Het Vrije Volk.

3 september

De plaatsvervangend kommandant van de Juliana van Stolbergkazerne in Amersfoort, overste *Van Emmerik* legt aan het afdelingsblad van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen: 'VVDM Stolberg' een voorlopig verschijnings-verbod op, vanwege de 'algemene strekking' van dit blad. Er staan wat opmerkingen in over het kader en de democratie in de kazernes.

10 november

Het Vestingmuseum te Naarden staat de Vara niet toe om filmisch illustratieve beelden te maken bij een reportage voor de aktualiteitenrubriek 'Achter het nieuws' die gewijd zal zijn aan de boekjes: 'Het rode boekje voor soldaten' en het door majoor *Hakkert* geschreven 'Boekje open over officieren'. De sekretaris van het bestuur van het museum, *A. J. Gooszen*, geeft toe beide boekjes niet te kennen, maar hem was na informatie gebleken dat de inhoud controversieel van karakter is.

1 december

Namens generaal *Walboon* legt overste *Harking* een voorlopig verspreidings-verbod op voor het afdelingsblad van de VVDM in Seedorf. Aanleiding is een artikel over de kommandanten-inspektie met de kop: 'Belangstelling of machts-vertoon.' Twee dagen later wordt, als gevolg van een telefoontje van het ministerie van defensie, het verspreidingsverbod ingetrokken.

1972

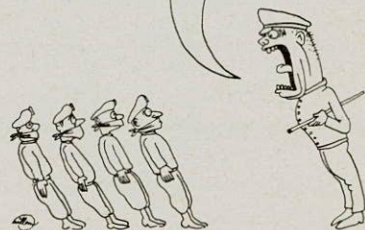
12 april

Enkele honderden deelnemers aan het door de VVDM belegde soldatentribunaal te Utrecht eisen vrijheid van meningsuiting in het leger. Het VVD-kamerlid *Keja* protesteert: 'Het recht op vrije meningsuiting is niet te combineren met de discipline. En discipline is noodzakelijk om iemand geschikt te maken om zijn land zo nodig te verdedigen. Als ik moet kiezen, kies ik voor discipline. Het is beter dat jonge mensen anderhalf jaar hun meningsuiting moeten beperken, dan dat de hele bevolking het zwijgen wordt opgelegd.'

De Toestand

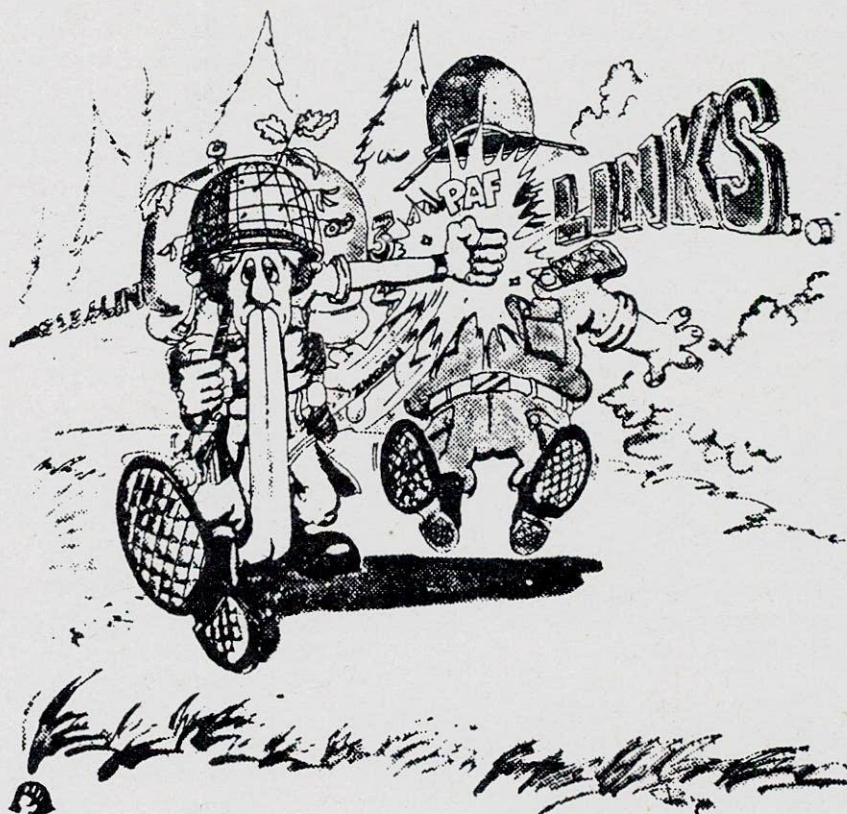
DE NIEUWE KIJK
13.11.72

VRIJE MENINGSUITING?
DEMOKRATIE??
MAAR DAAR BESTAAT HET
LEGER JUIST VOOR !!!

Zie 12 april 1972

STOMP NIET AF, STOMP TERUG!!

Zie 10 oktober 1972 en 14 februari 1973

13 juli

De brigadegeneraals *W. Brouwer* en *R. C. Reuhl* straffen drie redacteuren van het VVDM-afdelingsblad Kaats in Havelte wegens het schrijven van een krijgstuichtondermijnd artikel tot drie dagen verzuimd arrest. De generaals vielen over de passage dat 'gelukkig steeds meer dienstplichtigen juist door de reaktionaire houding van boven af gaan inzien in wat voor apparaat en systeem zij terecht zijn gekomen.'

14 juli

De kommandant van de Willem de Zwijger-kazerne te Wezep laat 150 man door de marechaussee ondervragen, in verband met een artikel in het VVDM-blad Stomp. In het verleden zijn er al meer moeilijkheden geweest waarna door de soldaten besloten werd de redactie drastisch uit te breiden tot 150 man, om het de militaire opsporingsautoriteiten moeilijker te maken.

10 oktober

In Middelburg wordt soldaat *Rob Lubbersen* naar de krijgsraad verwezen, wegens het ophangen van de affiche: Stomp niet af Stomp terug! van de Bond van Dienstplichtigen. Volgens de Bond mag dit affiche wel in de kazerne in Ermelo worden opgehangen.

19 december

Minister *De Koster* (Defensie) wijst de kommandant van de Adolf van Nassau-kazerne er op, dat het 'minder juist' was de plaatselijke VVDM-afdeling te verbieden op een vergadering te spreken over de haardracht, uitspraken van de krijgsraad en het stemadvies van de VVDM.

1973

18 januari

De territoriaal bevelhebber oost, generaal-majoor *Kranenburg* straft majoor *G. Miog* uit Zuidwolde met 2 weken arrest. De majoor krijgt de straf vanwege een artikel in de Haagse Post van 29 november 1971. Majoor Miog, die sekretaris is van de Werkgroep

Vermaatschappelijking Krijgsmacht had een reactie gegeven op de uitspraak van defensie minister *De Koster*: niets te voelen voor politieke voorlichting op kazernes. *Miog* schreef dat op verschillende plaatsen militaire leiders hadden geprobeerd politieke voorlichtingsbijeenkomsten buiten kazernes te dwarsbomen.

14 februari

Het Hoog Militair Gerechtshof veroordeelt drie ex-dienstplichtige soldaten tot een boete van f 25. Zij hadden een poster op hun soldatenkamer opgehangen met de tekst: Stomp niet af, stomp terug.

1980

4 juni

Auditeur-militair mr *J. A. de Koning* eist

twee weken tegen drie VVDM-bestuurders voor het verspreiden van tuchtondermijnende affiches (Laten Hangen. Een meerdere probeert een affiche van de muur te halen. Twee soldaten halen het trapje onder hem weg). De straf wordt uiteindelijk een boete van f 500 voor elk.

GV: tegen beter weten in

Johan Barthold Jongkind

Zonder Jongkind zou het landschap er voor ons heel anders hebben uitgezien.

Camille Pissarro, 1872

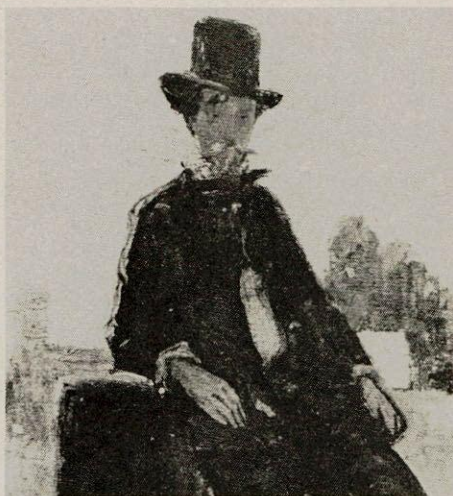
Wie in Parijs het langgerekte museum Jeu de Paume aan de Place de la Concorde, waar de schilderijen van de Franse Impressionisten getoond worden, bezoekt, vindt halverwege de begane grond een gedeelte waar de werken van de voorlopers van deze richting in de schilderkunst geëxposeerd worden. Het bijzondere is, dat in deze ruimte een vijftal schilderijen hangen van de Nederlandse schilder Johan Barthold Jongkind, die een groot aantal jaren van zijn leven in Frankrijk doorbracht en wiens werk in de Franse kunstgeschiedenis is opgenomen. Wie was deze Jongkind, die in ons land niet zo bekend is, maar die de Fransen als een der hunnen beschouwen?

Jeugd

Hij werd in 1819 in Lattrop nabij Denekamp in Overijssel geboren. Nog in hetzelfde jaar werd zijn vader, die douane-beambte was, overgeplaatst naar Vlaardingse-Maassluis, waar hij op de schepen, die daar voorbij voeren, de accijnsen moest innen. Het was Johan toegestaan om zijn vader op deze tochten te vergezellen.

Opgegroeid aan een drukke en brede rivier, temidden van velerlei bedrijvigheid langs de kaden, maanbeschenen binnenwateren en indrukwekkende molens, heeft de jeugdige Jongkind dat meest eigen beeld van zijn vaderland met zich meegedragen en later in zijn schilderijen, aquarellen en etsen steeds weer tot leven gebracht.

Hij maakte in zijn jonge jaren al veel schetsen. Tot aan de dood van zijn vader in 1836 was hij als klerk in dienst van een notaris. Hoewel hij de

Zelfportret, ca. 1850

hem opgedragen werkzaamheden tot volle tevredenheid van zijn chef uitvoerde, gaf zijn moeder in 1837, toen Johan 18 jaar was, toestemming om in Den Haag zich te laten inschrijven

als leerling van de Tekenen-akademie. Zij kende in Den Haag verschillende families die hem onderdak wilden verschaffen.

Zijn leermeester werd Andreas Schelfhout, zelf romantisch schilder, etser en lithograaf, die door de levendige weergave van de natuur, als een van de voorlopers van de Haagse school genoemd mag worden.

De jonge Jongkind sluit op de akademie vriendschap met Charles Rochussen, die in dezelfde tijd ook de Haagse Tekenen-akademie bezocht. Schelfhout liet zijn leerlingen ook in de vrije natuur werken. Meestal maakte Jongkind dan schetsen om later uit te werken. Ook gaf zijn leermeester hem les in de techniek van het aquarel.

Na beëindiging van zijn studie neemt hij nog lessen bij andere schilders o.a. bij de zeeschilder Louis Meijer. Jongkind maakte na 1840 veel schetsen en een klein aantal schilderijen, zoals van de rivier de Schie, met op de achtergrond de toren van Delft en een prachtig wintergezicht.

Jongkind ondervindt ook jarenlang door voorspraak van Schelfhout steun van de Oranjes. In 1843 krijgt hij een stipendium van Koning Willem Frederik, de vroegere Willem I en in 1846 van de Prins van Oranje, de latere Koning Willem III, een toelage van f 100,- per maand.

Parijs

Op een partij in Den Haag ontmoet Jongkind de schilder Eugène Isabey, die niet alleen een bekwaam vakman was, maar vooral ook een goed leraar. Met hem trekt Jongkind naar Parijs. Frankrijk zal in zijn verdere leven zijn tweede vaderland zijn. Op het atelier van Isabey, die tot de beroemdste schilders van zeegezichten behoorde, voltooide Jongkind zijn artistieke vorming. Met zijn medeleerlingen tekende hij veel aan de Normandische kust en al spoedig bleek, dat Jongkind in bepaalde opzichten zijn Parijse leermeester vooruit was.

Wij herkennen in de periode na zijn vestiging in Parijs, een overgang van een soort romantische realisme naar de beweeglijker stijl, die later in het impressionisme zal uitmonden. Jongkind voelde zich in de Franse hoofdstad helemaal thuis. Hij ging volledig op in de kunstzinnige en levendige atmosfeer, die deze stad boven alle steden verheft. Hij kreeg de

De haven van Honfleur, 1852/53

Zonsopgang bij Overschie, 1867

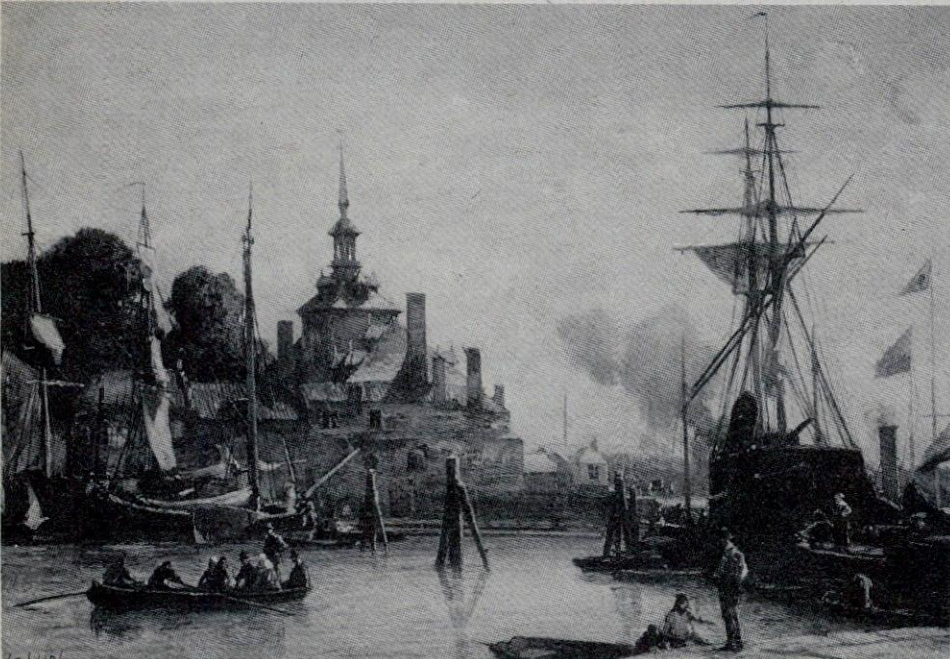
erenaam van schilder van de Seine. Edmond de Concourt schreef over zijn schetsen van Parijse straten en van de Parijse rivierkant en gebruikte het woord „tovenaar” en van het toverspel van lucht en water.

Depressief

Na zijn vestiging in Frankrijk heeft

Jongkind nog enkele keren ons land bezocht. Van 1855 tot 1860 verbleef hij voornamelijk in Rotterdam en omgeving. Zijn toelage was toen ingetrokken. In Parijs had Jongkind wel veel vrienden, toch voelde hij zich eenzaam. Geestelijke moeilijkheden overmanden hem. Hij kreeg niet de officiële erkenning, waar hij toch kennelijk naar snakte. Maar in

Rotterdam was hij eenzamer dan ooit. Hij had er wel enkele vrienden, maar een groot gedeelte van zijn tijd verdeed hij in havenkroegen. Toch bleef hij schetsen en schilderen en zo nu en dan verzond hij werkstukken naar Parijs, waar ze verkocht werden. Bekende schilderijen van hem zijn: De oude Hoofdpoot in Rotterdam, Schaatsenrijders bij Rotterdam en Zonsopgang bij Overschie. Veel van zijn werk bleef oer-hollands. Het is niet goed mogelijk om zijn schilderijen door middel van jaartallen achter elkaar te zetten. Hij dateerde veelal naar de eerste studies. Gebleken is dat Jongkind niet alleen aquarellen naar de natuur schilderde, maar ook meermalen met olieverf in de open lucht werkte. Parijse vrienden zoals dokter Progey, de fotograaf Nadar en enkele schilders bezoeken Jongkind in Rotterdam. De lichtere toets in zijn schilderijen ►

De oude „Hoofdpoot” in Rotterdam, 1856

*ook de dure vissoorten
bevatten kwik*

Schaatsenrijders bij Rotterdam, 1868

wordt door zijn collega's buitengewoon bewonderd. Ze missen hem in Parijs. Ze willen Jongkind weer in hun midden hebben.

Terug in Parijs

In 1860 wordt besloten hem terug te halen. Onder leiding van kunsthandaar Martin wordt een veiling georganiseerd. Wel meer dan 90 kunstenaars, onder wie heel belangrijke zoals Corot, Millet, Isabey, Daubigny en Theodore Rousseau sturen werken in, die bij verkoop een bedrag van 6046,80 francs opbrengen. Door middel van dit geld kan Jongkind naar Parijs terugkeren en is zijn onderhoud voorlopig verzekerd. Wel een bewijs hoe belangrijk men hem vond voor de ontwikkeling van de Franse schilderkunst. Een vriend van Jongkind, Cals genaamd, werd uitgekozen om hem in Rotterdam op te halen.

Zijn drankzucht kon wel een belemmering vormen op de reis. Met de boot gingen ze naar Antwerpen, waar inderdaad moeilijkheden ontstonden. Tenslotte kwamen ze toch in de trein naar Parijs terecht.

Voorspoedige jaren

In de jaren die nu komen stijgt zijn roem. Er ontstaan meesterwerken die de schoonheid van het landschap verheerlijken, de luchten en het maanlicht bezingen op een wijze, die hem één der groten van de moderne schilderkunst doet zijn. De Salon van 1863 weigert werk van Jongkind en andere vooruitstrevenden. Napoleon III toonde zich ontevreden met het ontbreken van zoveel veelbelovende schilders. Het was de stoot tot oprichting van de Salon des Refusés, waar voortaan het interessantste werk te zien was. Ook Jongkind was op deze Salon aanwezig en voor het

In 1872 schreef de Franse schrijver Emile Zola als volgt over de schilder Johan Barthold Jongkind: „Ik ken geen interessantere persoonlijkheid. Hij heeft een manier om de vochtige bodem van het Noorden te ontdoen van melancholie en die toch een ongekunstelde en warme toon mee te geven. Hij kan de verten werkelijk laten aanvoelen tot de horizon en brengt daarin vereenvoudigingen aan die de indruk alleen maar versterken. Hij houdt van de zee, van het opspatten van het water, van de grijze dampige luchten, maar ook van de zondoorstraalde helderheid van het Franse land.”

eerst werden de namen genoemd van hen die mede de 19e eeuwse Franse schilderkunst voor een groot gedeelte zouden gaan beheersen: Degas, Cézanne, Manet, Pissarro en vele anderen. Omstreeks deze tijd komt Jongkind in contact met mevrouw Josephine Fesser-Borrée, uit Hollandse ouders in Namen geboren. Deze moederlijke vrouw neemt Jongkind onder haar hoede en tracht hem te behoeden voor schulden en drank, een band die zal duren tot het einde van zijn leven. Aan geld heeft Jongkind geen gebrek, de bestellingen komen steeds binnen, maar het bezoeken van herbergen kan hij toch niet helemaal laten. Toch heeft mevrouw Fesser een bijzonder goede invloed op Jongkind gehad en hem behoed voor ontsporingen.

Jongkind schildert vooral in Honfleur, dat liefelijke stadje aan de brede Seine-monding, waar je altijd wel naar terug zou willen. Zijn werk lijkt op een prentenboek van Frankrijk, Nevers aan de Loire, Grenoble, Narbonne, Honfleur en wat al niet meer. Vooral Parijs. Maar ook Holland zal hij nooit vergeten. In zijn schilderijen geeft hij vooral weer de kleurrijke oplossingen die zon, licht en lucht veroorzaken. Ook heel mooi zijn de tedere aquarellen op welk gebied hij zich een meester toont. Jongkind's visueel geheugen stelde hem in staat de motieven te verwerken die hij buiten had genoteerd, zonder iets van de frisheid en de oorspronkelijke indruk te verliezen. Ook zijn etsen, hoewel hij er maar 22 vervaardigde, vormen de sleutel tot het begrijpen van zijn trillende en flitsende kunst.

De laatste jaren woonde Jongkind in La Côte St. André bij de familie Fesser, waar een atelier voor hem was ingericht.

Hij stierf op 9 februari 1891 in een ziekenhuis bij Grenoble. Hij voelde zich bij de Fessers thuis. Permanent was hij in zijn laatste dagen in gezelschap van een schaap en sprak alleen met kinderen. Over dat schaap wordt wel verteld dat het achter de baar liep bij de begrafenis van Jongkind. En dat het een week na de teraardebestelling stierf, omdat het niet meer wilde eten.

Maneschijn, 1845

Jan Kooijman

boeken bladen brochures

Andere defensie

In september vorig jaar verscheen een nieuw boek met een duidelijke stellingname onder de titel „Defensie zonder kernwapens”. Deze als een studie op te vatten uitgave is met subsidie van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen in druk verschenen. De auteurs zijn dr. Frank Barnaby (oud-direkteur van het Zweedse vredesinstituut SIPRI), dr. Egbert Boeker (VU, Amsterdam)

en dr. Alfred Mechttersheimer (leider van het vredesinstituut in Starnberg bij München).

Kern van het alternatief is niet zozeer dat de West-Europese landen (in het bijzonder de Benelux-landen en West-Duitsland) zich zonder kernwapens moeten verdedigen, maar vooral dat wij een verdediging moeten krijgen die niet bedreigend is voor de tegenstander. Dat heet simpel gezegd: defensie zonder provokatie. Ook in het voorstel van Barnaby en Boeker blijft de Sovjet Unie de potentiële tegenstander die niet geheel te vertrouwen is. Vandaar dat beide auteurs niet kiezen voor ontwapening.

Of met name de politici veel in dit alternatief zullen zien valt nog te betwijfelen. Deze hebben zich zo zeer vastgebeten in een afschrikking met kernwapens dat ze er niet gemakke-

lijk op kunnen/willen terugkomen. Hoe duidelijk beide auteurs (en zij niet alleen) ook aangeven hoe gevaarlijk die gedachten zijn. Toch zijn het juist de politici die overtuigd moeten worden, al zullen daar nog wel een paar studies meer voor nodig zijn.

„Defensie zonder kernwapens” werd uitgegeven bij uitgeverij Meulenhoff Informatief te Amsterdam. Prijs f 14,50.

De wereld van de wapens

De laatste jaren verschenen tientallen boeken over de bewapeningsproblematiek, waarbij de aandacht vooral gericht was op de kernwapens. De kernwapens vormen slechts een deel van de problematiek. Aandacht vragen voor de konventionele bewapening en de daarmee nauw samenhangende militariseringsprocessen (o.a. produktie en handel) kan dan ook geen kwaad. De Novib, de Nederlandse Organisatie voor Internationale Ontwikkelingssamenwerking heeft in een rijk geïllustreerd boekje, onder de titel „Militaire Zaken, de wereld van de wapens”, vooral de mentaliteit achter de bewapeningswedloop nader bekeken. Het materiaal voor deze uitgave werd geleverd door de twee Vara-dokumentaires „Onder de wapenen”. Aan de orde komen de steeds kostbaarder militaire produktie (die bovendien steeds minder arbeidsplaatsen oplevert) en de dwang iets te exporteren. De wapenstromen hebben hun afzetgebied verlegd: 80% gaat nu naar de landen van de Derde Wereld. Landen die nauwelijks in staat zijn om ziekte en armoede te bestrijden, maar desondanks voorrang geven aan bewapening. De ruim twintig korte hoofdstukken geven een uitstekende beschrijving van de wereld van de wapens.

„Militaire Zaken, de wereld van de wapens” door Steven de Winter werd uitgegeven door uitgeverij Kosmos, Amsterdam. Prijs f 15,-.

Atoomwaanzen

Van de in de V.S. tot „Humanist(e) van het jaar” uitgeroepen Australische kinderarts Helen Caldicott (zie EGO november '82) verscheen kort geleden de Nederlandse vertaling van haar reeds in 1978 verschenen boek „Nuclear Madness”. In de „Atoomwaanzen, wat U er zelf aan kunt doen” beschrijft zij met

journalistieke vaart, haar ervaringen in haar strijd tegen de kernwapens en de kernenergie. Ze zet de gevaren van de nukleaire technologie helder uiteen, van de delving en verrijking van uranium tot aan de opwerking van gebruikte splijtstaven. Ze beschrijft de ongelukken die zich reeds voordeden, de kansen op nog veel ernstiger rampen en de katastrofale gevolgen van een kernoorlog:

G.E.K. (Gegarandeerd Elkaar Kapotmaken):

Politici, ambtenaren en experts zijn gevangen en worden in hun eigen web. De enige weg om deze krankzinnige toestand te doorbreken is om de publieke opinie wakker te schudden.

Dat beoogt Helen Caldicott met dit boek en de ontelbare lezingen die zij over de gehele wereld houdt.

Een recentelijk door haar geschreven artikel over de internationale vredesbeweging werd aan de oorspronkelijke tekst toegevoegd. Het boek eindigt met een beknopte literatuurverwijzing en adressenlijsten van de milieu- en vredesbeweging.

„Atoomwaanzen” door dr. Helen Caldicott verscheen bij Boekmakerij/ Uitgeverij Luyten te Amstelveen. Prijs f 14,-.

Militaire dienst

Vorig jaar tijdens de Vredesweek verscheen van de hand van generaal-majoor b.d. M. H. von Meyenfildt een boekje getiteld „In dienst. Wat nu?”

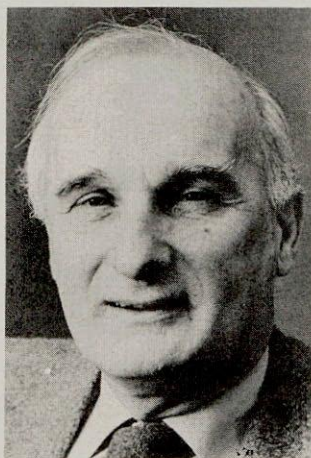
Zoals de ondertitel („actuele informatie voor aanstaande militairen”) al aangeeft, lijkt dit voor de meeste lezers van dit blad mosterd na de maaltijd. Toch biedt het boekje ook voor hen, die de beslissing over het ►

eind goed knal goed

al of niet in dienst gaan reeds lang geleden hebben genomen, informatie over de krijgsmacht en het Nederlandse veiligheidsbeleid.

Veel dienstplichtigen gaan in dienst omdat ze moeten, dat vindt Von Meyenfeldt veel te mager. Als je toch kiest voor de krijgsmacht kies er dan bewust voor, i.p.v. de dienstplicht lijdelijk te ondergaan, als ware het korvee. Dit boekje probeert de a.s. dienstplichtige te helpen bij zijn standpuntbepaling.

De eerste twee hoofdstukken zijn een algemene beschouwing over oorlog, krijgsmacht en samenleving en over

M. H. von Meyenfeldt

het politiek-militaire kader (o.a. het Oost-West konflikt, de Navo en het Warschaupakt). Het derde hoofdstuk behandelt de veertien maanden diensttijd. Een vrij abstract verhaal met het aksent op feitelijke informatie. In het laatste hoofdstuk loopt de schrijver de keuzes langs o.a. protestdienst, (totaal) weigeren, atoompacifisme. Wat dit laatste betreft ziet Von Meyenfeldt „geen principieel verschil tussen het bewaken van het departement van defensie in Den Haag, waar plannen worden gemaakt o.a. over de inzet van kernwapens en het bewaken van een plek waar deze opgeslagen liggen”. De eerste twee hoofdstukken zullen door (aanstaande)

de) militairen weleens interessanter kunnen worden gevonden dan de laatste twee. Hetgeen, zonder twijfel, niet de bedoeling van Von Meyenfeldt is geweest.

„In dienst. Wat nu?” door M. H. von Meyenfeldt werd uitgegeven door Zomer en Keuning te Ede. Prijs f 14,90.

Wapenwedloop

Eveneens eind vorig jaar verscheen, in vertaling, „De waanzin van de wapenwedloop” van de Duitser Peter Koch. Wie de afgelopen jaren zo'n beetje alles gelezen heeft wat er op dit gebied maar is uitgekomen, zal in dit boek niet veel nieuws aantreffen. Toch is het een heel verdienstelijk boek. In een heldere, vlotte stijl zet het een aantal feiten nog eens op een rijtje.

De recente ontwikkelingen in de wapenwedloop worden in de eerste twee hoofdstukken behandeld, waarbij uitgebreid aandacht wordt besteed aan de veranderingen in het denken in de richting van een te voeren kernoorlog. In hoofdstuk 3 (oorlog per abuis) gaat Koch in op de kans op een technisch falen van de afschrikkingssystemen. Het daarop volgende hoofdstuk gaat over de voorbereidingen op een nieuwe oorlog, waarbij Koch de onmogelijkheid van civiele verdediging beklemtoont. In hoofdstuk 5 (opvoeding tot haat)

wordt de militaristische propaganda en opvoeding in Oost en West beschreven waarbij m.n. wordt ingegaan op het vijandbeeld zoals dat in West-Duitsland gestalte krijgt. Het boek besluit met hoofdstukken over de nieuwe wedloop op het vlak van de chemische bewapening en de internationale wapenhandel.

Koch geeft zijn boek een uitspraak mee van Bertolt Brecht welke uitstekend de inhoud van zijn boek weer geeft:

Carthago voerde drie oorlogen het was nog machtig na de eerste het was nog bewoonbaar na de tweede het was niet meer terug te vinden na de derde.

„De waanzin van de wapenwedloop” van Peter Koch werd uitgegeven bij „In den Toren” te Baarn. Prijs f 24,50.

Fascisme

In de AO-reeks (al bijna twintig jaar wekelijks verschijnende deeltjes) kwam enkele maanden geleden nr. 1835 uit: „Fascisme, een taaie rakker” van de hand van E. Lodewijks. Schrijver schetst na een korte inleiding achtereenvolgens het brutaal aan de macht komen van Mussolini en Hitler in Italië en Duitsland. Vervolgens belicht hij de situatie in Nederland. Kort geeft hij aan waarom de NSB van Mussert de macht niet in handen kon krijgen. („het ontbrak de beweging aan de steun van grote ondernemers en geldschietters. De rijke Nederlanders hadden al een be-

trouwbare bondgenoot tegen het communisme gevonden. Colijn”). Vervolgens wordt ingegaan om een aantal aspecten van het fascisme: het manlijke geloof, de leider, volk en ras en de raszuiverheid.

Uiteindelijk leidde het allemaal tot een geweldige catastrofe die miljoenen mensen het leven kostte. Daar de oorzaken van het fascisme niet verdwenen zijn kan het gemakkelijk de kop weer op steken en dat gebeurt dan ook (o.a. de Centrum-partij). Lodewijks eindigt zijn boekje met een waarschuwing: „De ervaring heeft geleerd dat niets zo snel groeit als een kleine fascistische kern.

Voor een tijd van werkloosheid en economische terugval draagt dat gevaar in zich”.

Uiteraard kan in een boekje van twintig bladzijden niet uitputtend op een onderwerp worden ingegaan maar voor een niet-ingewijde geeft dit AO-deeltje toch goede informatie.

„Fascisme een taaie rakker” van E. Lodewijks kan worden verkregen door storting van f 2,35 op giro 551599 t.n.v. Stichting IVIO Lelystad. O.v.v. AO 1835.

Afrika

Onlangs verscheen „Afrika/politiek, ontwikkelingen en gebeurtenissen in 58 landen” van de hand van de Afrika-kenner bij uitstek Karel Roskam. In deze bundel zet hij alle Afrikaanse landen op een rij en doet systematisch verslag van wat daar de laatste jaren aan politieke verschuivingen heeft plaatsgegrepen.

De relaties tussen het „arme” Afrika en het „rijke” Westen worden helder toegelicht. Bovendien bij elk land, en dus elk hoofdstuk, een opsomming van de feitelijke gegevens: op- pervlakte, regeringsvorm, bevolkingssamenstelling, godsdienst enz. „Afrika/politiek” van Karel Roskam werd uitgegeven bij van Gennep te Amsterdam. Prijs f 24,50.

Dan volgen nu de toto-uitslagen voor 1983

Arm - Rijk	2
Rechts - Links	1
Palestijnen - Israëli's	2
Lonen - Prijzen	2
Milieu - Economie	2
Blank - Zwart	1
Werkgevers - Werknemers	1
CDA - Dissidenten	1
Defensie - GV	1
Genscher - Strauss	2
Onze bladen - Hun bladen	1
Gewoon middel - Dash	2
Lood - Oud ijzer	3

Hoewel het jaar nog maar net is begonnen, zijn in Den Haag al bijna veertien miljoen meldingen van dertien goede uitslagen binnengekomen.

EGO: nooit weg

EGO puzzle

Door de oplossingen van het oktoberberradsel en de oplossingen van de vergelijking uit het novembernummer bij elkaar op te tellen kwamen we ruim boven de 25 goede inzendingen uit.

De winnaars van de boeken- of platenbon zijn geworden:

1e prijs f 25,- Mevr. M. Bos-de Bos - Amersfoort

2e prijs f 15,- Kees Anthonissen - Eindhoven

3e prijs f 10,- J. C. v. Wijk - Grave

Net als in december is de puzzle van deze maand visitekaartjes.

De volgorde van de letters moet veranderd worden.

Elk visitekaartje verbergt een beroep.

Eventuele prijswinnaars maken we bekend in het maartnummer van Ego.

H. BERG
ANE

Z. ROBE
ERG

N. PA
MOOK

E. RIVEL
ENIG

Stuur de oplossing van de puzzle voor 4 februari a.s. naar: Ego-redactie, Coornherthuis, Oranje-Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Vergeet niet de voorkeur voor een boeken- of platenbon te vermelden.

„Maatschappij en krijgsmacht in Spanje”

De wetenschappelijk hoofdmedewerker van de universiteit van Madrid, Alvira Martin (36), socioloog, schetst een aantal historische lijnen die de structuur van de Spaanse krijgsmacht verduidelijken.

De monografie handelt o.m. over de opkomst van het volksleger, de professionalisering van het officierskorps, het Franco-regime, de veranderingen in de krijgsmacht en de relatie tot de maatschappij na invoering van de parlementaire democratie.

Tevens een aantal tabellen, die in combinatie met de behandelde thema's een beeld bieden van de wording van de Spaanse krijgsmacht vanaf het begin van de negentiende eeuw tot en met een perspectief van nieuwe ontwikkelingen sedert Spanje's recente lidmaatschap van de NAVO. Bevat literatuurlijst.

Bestellen door storting van f 6,60 op postgiro 479513 t.n.v. de uitgever, Stichting Maatschappij en Krijgsmacht, Bachmanstraat 1, 2596 JA Den Haag. Tel.: 070-461259.

Wim Heij

EGO OOK NA JE DIENST-TIJD

Wie zich abonneert, krijgt enkele recente jaarboekjes als welkomstgeschenk. Stort f 12,- op postgiro 480414 van Hoofdredactiesman Hum. GV te Zeist, onder vermelding van „nieuwe abonnee”.

WORD ABONNEE,

vaste prik

EGO: maatgevend

of er leven in de ruimte is - even nog

gisteren in de regen zag ik een man die van alle dieren er twee zocht - om ze mee aan boord te nemen

de vader van de neutronengraanaat heeft toch een moeder

politicus: iemand die eruit haalt wat erin zit

vrede: als je maar tijd van leven hebt

ook voor ongeplaatste raketten zijn er nu kwalificatietournooien

dienst: oefenen tot aan het 16 meter gebied

ridders doen het met open vizier

er is al een beurs waarop broeikas effecten worden aangeboden

een soldaat wordt nooit iets gevraagd

EGO lees je niet in een wip

dienst: warm lopen

terwijl wij ons blind staren op de derde plannen zij al de vierde wereldoorlog

als iedereen 't bijltje erbij neerlegt begraven we dat ook

soldaten doen het met vallen en opstaan

maak je geen zorgen - de leiding zit ondergronds

TV-journaal: leedvermaak

moeder tot vader neutronenbom: wat maak je me nou ik wil de broekriem wel aanhalen maar ik zie er geen gat in

Slavenburg: de naam alleen al 100 raketten op een rij - wie zijn wij

EGO houdt je niet uit de wind

